

# Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

## J.J. HAUS EN HET WETBOEK VAN STRAFRECHT

In 1848 werd in België een commissie ingesteld welke belast werd met de herziening van het ontwerp tot wijziging van de Code pénal uit 1834. De werkzaamheden van deze commissie leidden ten slotte tot het in 1867 ingevoerde Belgische wetboek van strafrecht. Dit wetboek is bij de totstandkoming van het Nederlandse wetboek van 1881 veelvuldig geraadpleegd (1).

Een der leden van deze commissie was J.J. Haus (2). Hij werd in 1796 in Beieren geboren. In 1817 werd hij tot hoogleraar aan de universiteit te Gent benoemd. Daar doceerde hij gedurende drie en zestig jaren het strafrecht. In 1881 overleed hij. Haus bewoog zich voornamelijk op het gebied van het strafrecht, terwijl ook de rechtsgeschiedenis zijn belangstelling had. Zijn belangrijkste publicaties zijn van strafrechtelijke aard (3). Het aandeel van Haus in de totstandkoming van het wetboek van strafrecht van 1867 is op te maken uit de notulen van de vergaderingen der commissie, de kamerstukken welke op het wetboek van strafrecht betrekking hebben en die door J.S.G. Nypels werden uitgegeven (4) en de levensberichten van Haus (5). Nypels was evenals Haus lid van de commissie geweest en heeft in zijn voorwoord op de kamerstukken de geschiedenis van de totstandkoming van het wetboek uitvoerig besproken (6).

De belangrijkste bron vormen de notulen van de vergaderingen der commissie (7). Zij zijn evenwel niet volledig bewaard gebleven (8). Zij vangen in het midden van de zitting van 6 maart 1853 aan met het laatste stuk van de concept-redactie van het huidige art. 256 S.W. en lopen door tot het einde van het tweede boek. Haus dient voor elke titel een ontwerp in, dat geheel in de notulen is opgenomen (9). Daarna volgt een zeer korte discussie aan de hand van het ontwerp van Haus, waarna men tot de volgende titel overgaat. Aan het slot van de bespreking van het tweede boek volgt een revisie van de aangenomen bepalingen. Het departement van justitie heeft de commissie een aantal opmerkingen doen toekomen welke vervolgens worden besproken aan de hand van een door Haus geredigeerd voorstel van antwoord, dat wordt goedgekeurd. Ten slotte worden de overtredingen weer aan de hand van ontwerpen van Haus titelsgewijs besproken. De laatste genotuleerde vergadering is op 29 november 1857.

Uit deze notulen blijkt dat Haus het grootste deel van het werk voor het door de commissie ingediende ontwerp voor een wetboek van strafrecht heeft verzet. Daar de notulen van de vergaderingen tot art. 256 S.W. ontbreken kan dit van het eerste deel van het wetboek niet met zekerheid worden gezegd, maar niets wijst er op dat de gang van zaken hier anders zou zijn geweest. De titel over de deelneming is kennelijk ontleend aan het door Haus in 1836 gepubliceerde ontwerp van een wetboek van strafrecht (10), hetgeen een grote invloed van Haus, tenminste voor deze titel, aantoonst. Het is, als men van de inhoud der notulen heeft kennis genomen niet te verwonderen dat juist aan Haus de samenstelling van een toelichting ten dienste van de minister van justitie werd opgedragen (11). Ook wordt dan begrijpelijk dat deze toelichting zo sterk het stempel van Haus, verreweg de voornaamste samensteller van het ontwerp, draagt.

De toelichting is ondertekend door de voorzitter der commissie en door de samensteller, Haus. De overige leden hebben van deze toelichting geen kennis genomen. (12)

Het is evenwel niet aannemelijk dat de voorzitter een toelichting zou hebben gekend, die op essentiële punten van de opvattingen van de meerderheid der leden afweek. Uit het bewaarde deel der notulen blijkt dat de leden uiterst sporadisch over aangelegenheden van leerstellige aard hebben beraadslaagd. Meestal sloten zij zich voetstoots bij het oordeel van Haus aan. Bovendien zou Nypels, die ook lid van de commissie was, in het voorwoord op de door hem uitgegeven kamerstukken, er zeker op gewezen hebben, als de toelichting van Haus niet in overeenstemming met de mening van de meerderheid van de commissie was geweest.

De taak van Haus was met de samenstelling van de toelichting op het ontwerp van het wetboek van strafrecht niet afgelopen. Bij de behandeling van het ontwerp van het wetboek in de volksvertegenwoordiging is hij door de regering veelvuldig geraadpleegd. Hij heeft achter de schermen een groot aandeel gehad in de verdediging van het ontwerp door de regering (13). Het is mij evenwel niet bekend in hoeverre dit ook bij de andere leden het geval is geweest.

De door Haus opgestelde toelichting heeft een groter rol gespeeld dan haar aanvankelijk was toebedacht. Zij was bedoeld als een handleiding voor de minister van justitie. De regering heeft de toelichting ook aan de volksvertegenwoordiging overgelegd, waardoor zij het karakter heeft gekregen van een officiële memorie van toelichting. De meeste schrijvers en met name Nypels<sup>(14)</sup> hebben dit karakter ook erkend; de laatste jaren schijnt er evenwel een kentering in de waardering van de toelichting te zijn opgetreden<sup>(15)</sup>.

Wanneer men, aan de hand van het bovenstaande aanneemt dat het ontwerp der commissie, evenals de toelichting daarop grotendeels het werk van Haus is geweest, dan constateert men zonder verwondering dat het ontwerp en de toelichting zich harmonieus voegen in de rij van Haus' geschriften. Ideeën door Haus in zijn toelichting uitgewerkt, komt men in beknopte vorm in zijn *Cours de droit criminel* weer tegen<sup>(16)</sup>, terwijl zij weer worden uitgesponnen in de verschillende drukken van de *Principes généraux*<sup>(17)</sup>. Aan de hand van de verschillende geschriften van Haus is het ook mogelijk na te gaan, hoe zijn opvattingen over verschillende leerstukken langzamerhand evolueren en zich meer differentiëren<sup>(18)</sup>.

Men kan als bezwaar tegen de toelichting aanvoeren dat zij te dogmatisch en te uitgebreid is. Men mag dan niet vergeten dat beknoptheid niet de voornaamste deugd van de XIXe eeuwse schrijvers is, wier stijl zich veelal door wijdoopigheid kenmerkt. De Nederlandse commissie in 1870 belast met het samenstellen van een ontwerp voor een wetboek van strafrecht besloot in haar ontwerp voor het wetboek en de memorie van toelichting zo min mogelijk definities te geven of onderwerpen van leerstellige aard aan te roeren. Dit liet zij gaarne aan de rechtspraak en de wetenschap over. Haar ontwerp werd in 1881 tot wet en in 1886 ingevoerd. Het resultaat van deze beperking is dat de Nederlandse schrijvers veelal genoodzaakt zijn te gissen naar de « wil van de wetgever », hetgeen tot wilde speculaties aanleiding kan geven.

In een artikel van dit weekblad heeft de heer J. Vanhalewijn gewaarschuwd tegen het overschatten van de waarde van toelichting van Haus<sup>(19)</sup>. Hij ziet in het verslag van Haus aan de minister van justitie niet meer « ... dan een doctrinale studie die, ... in sommige van haar gedeelten meer een uiteenzetting van persoonlijke theoriën is dan een inleidend commentaar over positief-rechtelijke bepalingen »<sup>(20)</sup>. Volgens hem geeft de toelichting, waarvan men niet weet of zij de mening van de meerderheid der leden weerspiegelt, niet de mening van de samenstellers van het ontwerp weer. Ook Haus zou de toelichting niet als de weergave van de mening van de wetgever hebben beschouwd, daar hij in zijn *Principes généraux* du droit pénal belge meermaals van de toelichting afwijkt. De heer Vanhalewijn voert hiervan enige voorbeelden aan<sup>(21)</sup>.

Mijns insziens heeft de heer Vanhalewijn de rol van Haus bij de samenstelling van het ontwerp gespeeld, onderschat. Volgens het mij ter beschikking staande materiaal is Haus verreweg de voornaamste samensteller van het ontwerp geweest en dit verklaart en billijkt ook het zo persoonlijke karakter van de toelichting. Als leek op het gebied van het Belgisch strafrecht valt het mij natuurlijk moeilijk het juridisch betoog van de heer Vanhalewijn te ontzenuwen. Uit de vergelijking van de toelichting met andere geschriften van Haus krijg ik de indruk dat het in deze voorbeelden meer gaat om een verfijning van de dogmatiek van Haus, dan om een drastisch derogeren aan de toelichting<sup>(22)</sup>. Met Nypels blijf ik van oordeel dat « ... la

grande valeur de ces rapports, pour l'étude et l'intelligence du code, ne saurait être contestée »<sup>(23)</sup>.

Mr. A. G. BOSCH.

(1) Ontwerpen van een wetboek van strafrecht en daartoe behorende wetten, ..., 's-Gravenhage, 1875, memorie van toelichting, blz. 5.

(2) De leden der commissie waren: De Fernelmont, Stas, Delbecq, Haus en Nypels, secretaris der commissie was A. Joly.

(3) Een bibliografie is te vinden in J. Thonissen: Notice sur J.J. Haus in *Annuaire de l'Académie royale de Belgique*, Bruxelles, 1884, blz. 214 ev.

(4) J.S.G. Nypels: *Législation criminelle de la Belgique*, ou commentaire et complément du code pénal belge ..., 4 din., Bruxelles, 1867-1870.

(5) A. Rolin in *Liber memorialis de l'Université de Gand*, notices biographiques, dl. I, blz. 293 ev.

J. Thonissen: Notice sur J.J. Haus, in *Annuaire de l'Académie royale de Belgique*, Bruxelles, 1884, blz. 185 ev.

(6) J.S.G. Nypels: *Législation criminelle de la Belgique* ..., dl. I, Bruxelles, 1867, blz. I ev.

(7) Deuxième et troisième registre des Procès-Verbaux des Séances de la Commission chargée de la révision du Code Pénal, 2 din., bewaard in het Algemeen rijksarchief te Brussel, varia van het Paleis van Justitie, nrs. 9 en 10.

(8) Het gelukte mij niet de gehele collectie notulen terug te vinden, ondanks de moeite van dr. Ph. Godding, die ik hierbij hartelijk dankzeg.

(9) Voor de titel *Des crimes et des délits contre les propriétés* dient Haus twee ontwerpen in waarvan de commissie er een uitkist. Te vermelden is verder nog het verset van de commissie tegen het plan van de minister van Justitie die vast het eerste boek wilde invoeren (zitting van 4 maart 1855). De commissie betoogt dat zij met haar werkzaamheden nu snel klaar zal zijn en dat alle moeilijkheden die met de invoering gepaard gaan niet tegen de voordelen ervan opwegen.

(10) J.J. Haus: *Projet de code pénal belge*, Gand, 1836.

(11) De toelichting op het eerste boek is gepubliceerd in J.S.G. Nypels: *Législation criminelle de la Belgique* ..., dl. I, Bruxelles, 1867, blz. 14 ev.

(12) J.S.C. Nypels: op. cit., blz. V.

(13) J. Thonissen: Notice sur J.J. Haus, in *Annuaire de l'Académie royale de Belgique*, Bruxelles, 1884, blz. 198 ev.

(14) J.S.G. Nypels: op. cit., blz. X.

(15) J. Vanhalewijn: Bijdrage tot de studie van de strafbare deelneming in Belgisch strafrecht, in *Rechtskundig Weekblad*, dl. XXV, Antwerpen, 1962, kol. 1523 e.v., J. Rubrecht: *Strafbare deelneming door onthouding*, in *Rechts-Weekblad*, dl. XXV, Antwerpen, 1962, kol. 2218, noot 17.

(16) J.J. Haus: *Cours de droit criminel*, Gand, 1857.

(17) J.J. Haus: *Principes généraux du droit pénal belge*, eerste druk: Gand-Paris, 1869; tweede druk: Gand, 1874; derde druk: Gand, 1879.

(18) Zie blz. 5, noot 2.

(19) J. Vanhalewijn: loc. cit.

(20) J. Vanhalewijn: op. cit., kol. 1524.

(21) J. Vanhalewijn: op. cit., kol. 1523 e.v. Hij haalt drie voorbeelden aan, waarbij hij de toelichting van Haus (in J.S.G. Nypels: *Législation criminelle de la Belgique* ..., dl. I, Bruxelles, 1867, blz. 14 e.v.) en de derde druk van de *Principes généraux du droit pénal belge* (Gand, 1879) met elkaar vergelijkt:

1° In de toelichting (nr. 308) sluit Haus de moord wel buiten de deelneming, in de PG. (nr. 497) niet.

2° In de toelichting (nr. 323) is de aanzetter strafrechtelijk aansprakelijk voor verzwarende omstandigheden voortvloeiend uit het gebruik van zekere middelen, zelfs als deze tegen zijn wil zijn gebruikt. In de PG. (nr. 522) niet.

3° In art. 67 lid 4 is « het feit voltooien » volgens de toelichting (nr. 355) alleen gericht op diefstal, in de PG. (nr. 560) omvat « het » ook vervalsing van een geschrift.

(22) In de toelichting stelt Haus, ten aanzien van het eerste voorbeeld dat bij misdrijven, voortkomend uit een plotselinge gemoedsbeweging, strikt gesproken geen deelneming mogelijk is. Als voorbeeld voert hij een bepaalde vorm van het misdrijf moord aan (nr. 308). De beperking van deze regel tot « rigoureulement parlé » doet de mogelijkheid van uitzonderingen vermoeden, en inderdaad vinden wij deze uitzonderingen in de eerste en tweede druk van de *Principes* (PG. resp. nrs. 372 en 457) steeds verder uitgewerkt, maar de algemene regel in de toelichting gegeven blijft gehandhaafd.

Een voorval uit de praktijk, dat hem bij het samenstellen van de toelichting niet bekend was bracht Haus tot het uitwerken van de uitzondering. In het derde voorbeeld zegt Haus in de toelichting, evenals in de eerste druk der *Principes* (PG. nr. 422) dat de genoemde bepaling speciaal het oog heeft op diefstal. Dit sluit de mogelijkheid van andere toepassingen niet uit en in de tweede en derde druk wordt naast de diefstal ook de vervalsing van een geschrift genoemd (PG. resp. nr. 519 en 560). In het tweede voorbeeld wijkt de oplossing van het vraagstuk reeds in de eerste druk der *Principes* (nr. 423) inderdaad van die der toelichting af (nr. 323). Opvallend is dat het betoog in beide gevallen langs dezelfde lijnen verloopt. De aanzetter wordt niet aansprakelijk gesteld voor het gebruik van middelen door de feitelijke dader, die hij in geen geval zou hebben goed-gekeurd. In de toelichting wordt deze consequentie, in tegenstelling tot de *Principes*, niet aanvaard. In een extra zinsnede wordt de aanzetter aansprakelijk gesteld, want « s'il

n'a pas été la cause, il a du moins été l'occasion du crime exécuté». Mijns insziens heeft de meerderheid van de commissie Haus voorstel de aanzetter hier niet verantwoordelijk te stellen voor de door de feitelijke dader gebruikte middelen verworpen. Haus moest dus in zijn toelichting een ander resultaat verdedigen, dan hij juist achtte en deze oplossing heeft hij in zijn leerboek weer laten varen. Het ware inder-

daad correcter geweest als Haus hier enige uitleg had gegeven. Voor mijn standpunt pleit de merkwaardige constructie in de toelichting, waar Haus eerst naar het ene resultaat toereneert, om dan met een dodenzwaai op het andere standpunt uit te komen. Slechts het terugvinden van het eerste deel der notulen zal hier licht kunnen brengen. (23) J.S.G. Nypels: op. cit., blz. X.

## AUTEURSRECHT IN DE SOVJET-UNIE

Enkele maanden geleden liet onze vereerde oud-professor R. Dekkers in het Rechtskundig Weekblad (1) een vertaling verschijnen van de nieuwe, op 1 mei 1962 van kracht geworden, principes van het burgerlijk recht der Sovjet-Unie.

In een toelichting tot de tekst zet prof. Dekkers uiteen, hoe de Sovjet-Russische wetgever afzag van zijn aanvankelijk voornemen, waarachtige wetboeken op te stellen, en hoe hij verkoos, voor zeven hoofdtakken van het recht (gerechtelijke inrichting, strafrecht, strafvordering, burgerlijk recht, burgerlijke rechtspleging, arbeidsrecht en familierecht) betrekkelijk korte en bondige fundamentele principes (osnovy) uit te werken. Wanneer deze principes wet zullen worden zijn voor gans de Unie, zullen de verschillende republieken die er deel van uitmaken, rondom deze teksten hun eigen wetboeken ontwikkelen.

Reeds vroeger trouwens, in zijn « *Principes nouveaux de droit soviétique* » (2), had Prof. Dekkers een vertaling bezorgd (maar dan in het Frans) van de principes van alle takken van het Sovjetrecht. Op dat ogenblik hadden de principes betreffende de gerechtelijke inrichting, het strafrecht en de strafvordering reeds kracht van wet. De overige principes waren in discussie of nog ter studie. Toen de definitieve tekst van de principes van het burgerlijk recht werd bekendgemaakt, bleek echter dat zoveel wijzigingen waren aangebracht dat een nieuwe vertaling nodig bleek. Deze werd dan, zoals hoger gezegd, in het Rechtskundig Weekblad door Prof. Dekkers bezorgd (3).

\* \* \*

In de principes van het burgerlijk recht treffen wij een hoofdstuk aan, het vierde nl. gewijd aan het auteursrecht. Het is dit deel, dat wij hier onder de loupe zouden willen nemen. Het komt ons inderdaad voor, dat deze zeer bijzondere tak van het nieuwe recht der Sovjet-Unie onze aandacht ten volle verdient.

Vooreerst, omdat dit nieuwe recht in zijn geheel, zoals Prof. Dekkers terecht opmerkt (4), het essentiële bevat van de juridische gedachte der Sovjets, geplaatst vóór een nieuwe oriëntatie. Het interesseert de westerse jurist in dubbele mate: naar de vorm en de inhoud. Het bezorgt ons kostbare inlichtingen over onderwerpen, waarover wij helaas doorgaans onvoldoende of zelfs verkeerd zijn ingelicht. Het leert ons ons hoe moeilijkheden, die wij ook kennen, benaderd worden door mensen, die in grote lijnen dezelfde opleiding hebben gekregen als de onze — ook al zijn zij politiek en filosofisch anders ingesteld.

Het is bijzonder belangwekkend, na te gaan hoe de Sovjet-wetgever dit probleem heeft opgelost. Vooral omdat de moeilijkheden waarvoor hij stond groot waren; wij kunnen zonder overdrijven beweren dat hij voor een waar dilemma stond.

Langs de ene kant werd hij gedreven door het verlangen, de cultuur tot bij de massa te brengen, zo vlug

en zo grondig mogelijk. Vandaar een reeks beperkingen, gesteld aan de rechten van het individu, de auteur, om de werkzaamheden te vergemakkelijken.

Doch langs de andere kant moest ook een zekere culturele achterstand opgehaaid worden en moest tevens het land, ook op cultureel gebied onafhankelijk gemaakt worden van het buitenland. Om dit doel te bereiken dienden de auteurs aangemoedigd en hun lot verzekerd. Vandaar een vroegtijdige belangstelling van de Sovjet-wetgever voor het auteursrecht — en, in het algemeen, voor alle intellectuele rechten — die in 1962, bevestigd werd door de opname van het auteursrecht in het burgerlijk recht, wat in het Westen niet gebruikelijk is.

Deze interne spanning in het auteursrecht heeft de Sovjet-wetgever niet steeds kunnen (of willen) oplossen ten voordele van de auteur. Dit zal blijken uit wat volgt. Doch reeds nu willen wij opmerken, dat dan andere middelen werden aangewend om het lot van de auteur te verbeteren. In ons besluit komen wij hier nog op terug.

Daarenboven is het een der takken van het recht, waarin op zeer duidelijke manier de opvattingen van de wetgever naar voren komen over de voorrang die in zijn geest d'ent gegeven hetzij aan het openbaar belang, hetzij aan het individu (5).

Tenslotte is er nog een beweegreden van meer praktische aard. Men kan niet ontkend worden dat het culturele leven in de Sovjet-Unie op een hoog peil staat. Zowel wat wij zouden durven noemen de « culturele invoer » als de « culturele uitvoer » zijn zeer belangrijk. Dit brengt dan ook mee, dat de westerse auteurs ten eerste geïnteresseerd zijn in de evolutie van het auteursrecht in de Sovjet-Unie. Dit komt duidelijk tot uiting in het ongewoon hoog aantal bijdragen over dit onderwerp, die de laatste jaren verschijnen in de gespecialiseerde tijdschriften. Ook de verschillende organismen van de CISAC (Confédération Internationale des Sociétés d'Auteurs et Compositeurs) en van de ALAI (Association Littéraire et Artistique Internationale) houden zich actief met het probleem bezig (6). De Belgische, en meer bepaald de Vlaamse auteurs (7) maken geen uitzondering op de regel. Aan hen is deze bescheiden bijdrage dan ook opgedragen.

\* \* \*

### 1. Analyse van de nieuwe « principes »

#### a) Beschermde werken.

De eerste alinea van art. 96 der principes bepaalt dat alle wetenschappelijke, letterkundige en kunstwerken van de bescherming genieten. De tekst geeft geen opsomming der beschermde werken. (De Berner Conventie, tekst van Brussel, 1948, in art. 2 al. 1 geeft een niet-limitatieve opsomming; de Belgische wet, in art. 1, geeft geen opsomming).

De vorm van het werk, de waarde en de wijze van

reproductie hebben geen belang. De betekenis van deze eerste alinea van art. 96 komt in grote lijnen overeen met deze van art. 1 der Belgische wet.

b) *Bekendmaking. - Tot stand komen van het recht.*

De tweede alinea van art. 96 bepaalt dat de werken, om van de bescherming te genieten, niet noodzakelijk in omloop hoeven te zijn gebracht. Het volstaat dat zij een objectieve vorm hebben aangenomen; m.a.w. de wet verleent bescherming aan het gerealiseerde werk, niet aan de idee.

Verder geeft deze tekst enige voorbeelden (niet limitatief) van wat als bekendmaking aan het publiek volstaat: b.v. ook de voordracht of de uitvoering.

De Belgische wet zwijgt op dit punt; doch de rechtsleer deelt deze opvatting (8). De Berner Conventie daarentegen vereist een bekendmaking door middel van een uitgave (boek, grammofoonplaat, enz.) waarvan dan nog een «voldoend aantal» exemplaren ter beschikking van het publiek moeten worden gesteld (9).

De Universele Conventie (Genève) is nog strenger en aanvaardt alleen de uitgave volgens een procédé, dat toelaat met de ogen kennis van het werk te nemen (deze definitie is afkomstig uit het Amerikaanse recht; ze werd verkozen om de U.S.A. toe te laten tot deze Conventie toe te treden). Aldus wordt iedere sonore uitgave (plaats, band, lint) uitgesloten (10).

Het Sovjetrecht is op dit punt dus even ruim als het Belgische; bijgevolg ruimer dan het algemeen Westers internationaal recht.

Tenslotte verdient een belangrijk feit onze aandacht: de bescherming komt automatisch tot stand door de schepping zelf, zonder enig formalisme.

Dit komt overeen met de West-Europese opvatting (Berner Conventie en Nationale wetgevingen).

In de U.S.A. is het vervullen van zekere formaliteiten vereist (inschrijving in register, neerleggen van exemplaren...) Dit formalisme is trouwens een der redenen waarom de U.S.A. nooit tot de Berner Conventie hebben willen toetreden.

c) *Bescherming in de ruimte. - Rechten der vreemdelingen.*

Art. 97 bevat deze zeer belangrijke bepalingen. Drie gevallen zijn te onderscheiden:

1. Het werk werd voor het eerst in omloop gebracht (of bevindt zich — het in omloop brengen is immers niet vereist; cfr. art. 96, al. 2) op het grondgebied der Unie.

In dit geval is de bescherming steeds erkend ten voordele van de auteur en zijn erfgenamen, ongeacht hun burgerschap (11).

2. Wanneer het werk voor het eerst werd in omloop gebracht (of zich bevindt) op het grondgebied van een buitenlandse staat, wordt de bescherming slechts verleend ten voordele van de auteur die Sovjetburger is — en ten voordele van zijn erfgenamen.

3. In alle andere gevallen hangt de bescherming af van de desbetreffende internationale verdragen, afgesloten door de Sovjet-Unie.

In dit geval verkeren meestal de vreemde auteurs, die hun werken doorgaans ook in het buitenland (gewoonlijk hun eigen land) voor het eerst in omloop brengen.

Het Sovjet-systeem, meer bepaald in lid 2 van art.

2 van art. 97, wijkt bijgevolg af van het systeem der Berner Conventie, waar de bescherming steeds verleend wordt aan het *werk* op grond van de eerste bekendmaking van dit werk op het grondgebied van de Berner Unie. (Conventie, artt. 4 en 6) De nationaliteit van de auteur speelt geen rol.

Het Sovjet-systeem leunt meer aan bij dit van de Universele Conventie, waar de werken ook worden beschermd op grond van de eerste bekendmaking doch bovendien wanneer hun auteur een onderdaan is van de staten die tot de Universele Conventie zijn toegetreden (art. II).

Hoe dan ook, lid 3 van art. 97 slaat de bodem in van de hooggestemde verwachtingen der Westerse auteurs. Inderdaad, zolang de Sovjet-Unie met hun land geen verdrag desbetreffend afsluit, zullen zij in de meeste gevallen van geen bescherming genieten. De Sovjet-Unie is immers noch tot de Berner Conventie, noch tot de Universele Conventie toegetreden. Ook bilaterale verdragen heeft de Sovjet-Unie tot nog toe niet afgesloten (12).

Het enige middel om van bescherming te genieten, zou er in bestaan hun werken voor het eerst bekend te maken op het grondgebied der Sovjet-Unie (art. 97 al. 1). Doch dit is wel veel gevraagd, te meer daar zij daardoor automatisch de bescherming zouden verliezen in de meeste, of zeker de belangrijkste Westerse landen: deze die deel uitmaken van de Berner Unie (Berner Conventie, art. 4, a contrario).

Eventueel zou natuurlijk de mogelijkheid openblijven van een eerste bekendmaking, simultaan op het grondgebied der Sovjet-Unie en op het grondgebied der Berner Unie (Berner Conventie, art. 4 al. 3).

Doch dit wordt wat ver gezocht. In de praktijk zouden er trouwens onoverkomelijke moeilijkheden rijzen.

d) *Reproductie- en Uitvoeringsrecht.*

Deze rechten (in de Belgische wet te vinden in de artt. 1 en 16) worden ten gunste van de auteur erkend in art. 98 al. 1 Een eigenaardigheid valt op: de tekst spreekt van «het verspreiden onder iedere vorm, door de wet toegelaten».

Moeten wij hieruit besluiten, dat er vormen van reproductie of uitvoering bestaan, die door de wet verboden zijn? Of gaat het over een tautologie? De vraag blijft gesteld.

e) *Pseudoniem - Anonymaat.*

Hetzelfde lid 1 van art. 98 laat aan de auteur de mogelijkheid, zijn werk onder een pseudoniem of zelfs anoniem te laten verschijnen. Hoe het auteursrecht in dit geval wordt uitgeoefend, voorziet de wet echter niet. Dit is beslist een lacune. (cfr. Belgische wet, art. 7).

f) *Morele rechten.*

Dit zeer delicate punt wordt slechts zeer bondig behandeld in al. 2 van art. 98. «De auteur geniet het recht... op onschendbaarheid van zijn werk».

We mogen echter niet uit het oog verliezen dat de Westerse wetgevingen op dit punt doorgaans al even discreet zijn. De morele rechten van de auteurs zijn scheppingen van praetoriaans recht. Vooral onder impuls der Franse rechtspraak zijn deze rechten thans overal in het Westen (met uitzondering der U.S.A.) min of meer vast omlijnd. Zij vallen uiteen in drie rechten: het recht op het vaderschap, het beschik-

kingsrecht en het recht op integriteit. Het valt af te wachten, hoe de Sovjetrechtspraak deze rechten zal ontwikkelen.

g) *Vergoedingen.* - « *Auteursrechten* ».

De vergoedingen, waarop de auteur mag aanspraak maken voor het gebruikmaken van zijn werk (doorgaans « auteursrechten » genaamd, al geeft deze term aanleiding tot verwarring) komen ter sprake in lid 3 van art. 98.

De auteur heeft er volgens de tekst beslist recht op, doch hun bedrag wordt bepaald door de wetten der Sovjet-Unie of der verschillende republieken.

Wij staan dus tegenover het stelsel der zgn. wettelijke of verplichte vergunning.

Deze wettelijke of verplichte vergunning wordt door de Sovjet-wetgever verder uitgewerkt in de artt. 103 en 104. Wij komen er nog op terug (vide infra 1) beperkingen aan het auteursrecht).

In het Westen wordt dit stelsel in de rechtsleer heftig bekampt (13). Nochtans heeft men niet kunnen beletten, dat de wettelijke vergunning in vele landen werd ingevoerd, nl. wat betreft de reproductie op de grammofoonplaat (U.S.A., Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, etc.) of wat betreft de radio. (Oostenrijk, Finland, Mexico, in zekere mate).

h) *Collectieve werken.*

Art. 99 regelt dit probleem. Het auteursrecht behoort in gemeenschap toe aan de samenwerkende auteurs; ieder van hen behoudt nochtans zijn auteursrecht op zijn aandeel, wanneer het een zelfstandige betekenis heeft.

Opmerkenswaard is wel dat ditzelfde artikel bepaalt dat het van alle belang ontbloomt is, te weten of het werk deelbaar is of niet. Aldus wordt een moeilijkheid vermeden die in het Westen tot veel betwistingen heeft geleid (14).

i) *Rechtspersonen.*

De Westerse rechtsleer is in het algemeen gekant tegen het toekennen van auteursrechten aan rechtspersonen, die auteurs in hun dienst zouden kunnen hebben of auteursrechten van auteurs verworven zouden kunnen hebben (15).

De Belgische wet, in art. 11, heeft echter het geval voorzien van publicaties gedaan door de Staat of de openbare besturen.

De Universele Conventie, in art. 1 van het aanvullend Protocol nr. II, voorziet een bescherming van de publicaties van de U.N.O., de verschillende instellingen van de U.N.O. (zoals de UNESCO, b.v.), de Organisatie der Amerikaanse Staten.

Art. 100 van de principes van het Sovjet-auteursrecht kiest een andere oplossing die twee gevallen onderscheidt: De auteur in dienst van een rechtspersoon handhaaft zijn rechten. Het gebruik, door de rechtspersonen dus die de auteur in hun dienst hebben, wordt geregeld bij de wet, en in sommige gevallen zullen zij de auteur moeten vergoeden. Aan de andere kant kan de rechtspersoon zelf, in sommige gevallen, persoonlijk de titularis van auteursrecht zijn.

j) *De derden - gebruikers.*

Behalve in de bij de wet voorziene gevallen, waarop wij verder zullen terugkomen, (vide infra, 1, beper-

kingen aan het auteursrecht) mogen de derden slechts gebruik maken van het werk van de auteur op grond van een met hem of zijn erfgenamen afgesloten contract. Nu bestaan er voor deze contracten type-voorbeelden in de wetten der Unie en van de Republieken. Wij weten dat deze type-contracten zeer goed opgesteld zijn, en zeer gedetailleerd (16).

Bovendien zijn de clausules, die voor de auteur minder gunstig zouden zijn dan deze van de type-contracten, van rechtswege nietig.

k) *Vertaalrecht.*

Tot nog toe werd in het Sovjet-recht de vertaling niet beschouwd als een schending van het auteursrecht. Merken wij echter al dadelijk op, dat deze toestand niet geschapen was door het communistische regime, doch reeds bestond ten tijde der Tsaren (17).

Bovendien vinden wij de opvatting, dat het vertaalrecht vrij behoort te zijn, terug in de Arabische landen, en in de meeste Aziatische en Zuid-Amerikaanse landen.

De redenen van deze houding liggen voor de hand: deze landen willen niet dat hun bewoners zouden verstoken blijven van de wereldcultuur, doch zij hebben niet de middelen om hiervoor te betalen zonder hun betalingsbalans in gevaar te brengen (18).

Deze toestand heeft meegebracht, dat deze zich doorgaans afzijdig houden van de Berner Conventie, die het vertaalrecht uitdrukkelijk erkent; en zich veel eerder aangetrokken voelen tot de Universele Conventie, die op dit punt zeer soepel is.

Meer, wanneer landen die voorheen tot een koloniaal rijk behoorden en in wier naam het moederland tot de Berner Conventie was toegetreden, hun onafhankelijkheid verwerven, zien wij hen zeer vaak, als een van hun eerste daden, deze toetreding ongedaan maken (cfr. Indonesië, Ghana).

Wij willen echter toch opmerken, dat o.i. deze redenen niet kunnen gelden voor de Sovjet-Unie. Zelfs in de veronderstelling, dat de erkenning der vreemde rechten op het gebied der letteren voor de Sovjet-Unie een verliespost zou betekenen, zijn wij er van overtuigd dat de op het gebied van de muziek terugkerende rechten de balans beslist in evenwicht zouden brengen.

Hoe dan ook, tegen de bestaande toestand werd vooral tijdens de jongste jaren scherp gereageerd door de Westerse auteurs, wier werken soms op grote schaal in de Sovjet-Unie werden verspreid, in een Russische vertaling en zonder dat hiervoor enige vergoeding werd uitgekeerd. Herinneren we b.v. aan het beroemde proces, te Moscou zelf gepleit — en verloren! — door de erfgenamen van Conan Doyle (19).

Langzamerhand is men het onrechtvaardige hiervan in de Sovjet-Unie beginnen inzien, en werden er in sommige gevallen toch auteursrechten uitgekeerd (20).

Dit gebeurde echter vrijwillig; op persoonlijk initiatief van sommige uitgeverij.

In de nieuwe principes, in art. 102, komt toch een tendens tot uiting tot betere bescherming.

Nog steeds blijft het toegelaten, het werk van een auteur te vertalen zonder zijn instemming. Doch hij moet gewaarschuwd worden en zijn morele rechten blijven gevrijwaard.

Bovendien, voor het gebruikmaken van het vertaalde werk kan thans de auteur, in de gevallen bepaald bij de wetten der Republieken, vergoeding ontvangen.

De bescherming is dus nog niet volledig; de auteur kan zich niet verzetten tegen vertaling en voor de vertaling zelf ontvangt hij nog geen vergoeding, — alleen

voor het gebruikmaken van de vertaling. Een belangrijke stap is echter gezet.

Wat tenslotte de vertaler betreft, deze geniet het auteursrecht op zijn vertaling, zoals in het Westen eveneens gebruikelijk is.

De bescherming is zelfs ruimer dan deze van de Universele Conventie, waardoor een « afgeleid gebruik » is.

De bescherming is zelfs ruimer dan deze van de Universele Conventie, waardoor een « afgeleid gebruik » (radio, televisie, toneel) niet beschermd wordt.

#### 1) Beperkingen aan het auteursrecht.

In de artt. 103 en 104 vinden wij twee reeksen regels, die beperkingen stellen aan het auteursrecht in het openbaar belang.

#### I. art. 103 : Toelaten gebruik van een werk zonder instemming van de auteur en zonder recht op vergoeding.

(Wij zouden dit noemen : wettelijke vergunningen).

1) Het gebruikmaken van een werk om ervan zelf een volledig nieuw werk te maken, van zelfstandige schepping (met uitzondering van de omzetting van een verhalend werk in een dramatisch of een scenario, of omgekeerd; en van de omzetting van een dramatisch werk in een scenario, of omgekeerd).

2) De reproductie van afzonderlijke werken in verzamelingen met wetenschappelijk of cultureel doel, of voor de kritiek en het onderwijs bestemd.

3) Informatie betreffende auteurswerken via de pers, de film, de radio of de televisie.

4) De reproductie in de dagbladen, film, radio of televisie van redevoeringen in het openbaar uitgesproken, van verslagen en van andere werken.

5) De reproductie, behalve door mechanisch contact, van werken behorend tot de beeldende kunsten in openbare plaatsen opgesteld, met uitzondering van muur- en tentoonstellingen.

#### II. Art. 104 : Toelaten gebruik van een werk zonder instemming van de auteur, doch mits betaling van een vergoeding.

(Wij zouden dit noemen : verplichte vergunningen).

1) De openbare uitvoering. Indien hiervoor door de organisator geen inkomgeld wordt gevraagd, kan de auteur zelfs zijn recht op vergoeding verliezen in gevallen bepaald bij de wetten der Republieken.

2) De opname op film, plaat, band of anderszins met het oog op openbare reproductie, behalve wat betreft radio, televisie en bioscoop (geval I, 4).

3) Het gebruikmaken, door een componist, van een letterkundig werk om er muziek bij te componeren.

4) Het gebruikmaken van fotografische werken en van werken behorende tot de beeldende kunsten in de industrie.

Dit is een indrukwekkende lijst, die zeer veel verder gaat dan de beperkingen, die in sommige Westerse landen bestaan.

Op te merken valt echter, dat de meeste beperkingen (I, 1, 2, 3 en 4; II, 1, 2 en 3) slechts slaan op werken die in omloop zijn gebracht of (I, 5) in het openbaar tentoongesteld.

De auteur blijft meester over het al dan niet in omloop brengen en kan dus deze beperkingen vermijden door zijn werk voor zich te houden. Doch dit is een moreel recht dat louter platonisch is.

Bovendien treffen wij nergens een definitie aan van het « in omloop brengen ». Wij weten dus niet of dit ruim of minder ruim moet worden uitgelegd.

In het tweede deel van dit artikel zullen wij een vergelijking maken met de vroeger bestaande toestand op het gebied der beperkingen aan het auteursrecht.

#### m) Beschermingsduur.

In het Westen varieert deze duur van 20 jaar na de dood van de auteur (Peru, Polen) tot de eeuwigdurende bescherming (Portugal). Doorgaans bedraagt de duur echter 50 jaar, wat overigens ook het principe is van de Berner Conventie.

Ook op dit punt is de door de Sovjet-wet verleende bescherming (art. 105) veel geringer. In ieder geval beschikt de auteur over zijn auteursrecht gedurende zijn leven, behalve verkorte termijnen die kunnen voorzien worden bij de wetten der Republieken.

Na de dood van de auteur gaan zijn rechten in principe over op zijn erfgenamen. De mate en de grenzen, waarin deze overgang geschiedt zullen bepaald worden door de wetten der Republieken.

In ieder geval zullen de vergoedingen, aan de erfgenamen uit te betalen, slechts maximum 50 % mogen bedragen van wat normaal aan de auteur zelf zou worden uitgekeerd.

Onder de vroegere wetgeving bedroeg de beschermingsduur voor de ganse Unie 15 jaar post mortem auctoris. Dit was weinig maar toch iets.

Het is natuurlijk mogelijk, dat de Republieken langere termijnen zouden bepalen maar dit valt toch te betwijfelen.

Bovendien is de regel der 50 % een nieuwigheid. Men kan zich hierover des te meer verbazen, daar er in het erfrecht betreffende de andere goederen geen soortgelijke bepaling wordt aangetroffen.

Een kleine lacune tenslotte : er is niets voorzien betreffende de posthume werken.

#### n) Onteigening.

Niettegenstaande het feit, dat de aan de auteur verleende bescherming, globaal genomen, vrij zwak is, wordt bovendien in art. 106 der principes aan de Staat de mogelijkheid gelaten, de auteur of zijn erfgenamen te verplichten tot het verkopen van hun rechten.

\* \* \*

#### 2. Vergelijking met de vroegere toestand

Het komt ons interessant voor, om als slot van deze bijdrage, na te gaan in hoeverre deze nieuwe principes een wijziging in de vroeger bestaande toestand brengen.

Volgens de vroeger bestaande wetgeving, kunnen de letterkundige- en kunstwerken, in de U.S.S.R., in drie categorieën worden ondergebracht (21) :

#### Staatsdomein.

Ingevolge een besluit van het Volkscommissariaat van Openbaar Onderwijs, van 16 augustus 1919, genomen op grond van een decreet van de Raad der Volkscommissarissen van 26 november 1918, zijn alle werken van 17 voornamelijk componisten staats eigendom geworden. Alle rechten van de auteurs, hun erfgenamen of rechthebbenden zijn vervallen.

Onder deze 17 componisten vinden wij : Borodin,

Tsjajkovski, Balakirev, Cui, Moussorgski, Rimski-Korsakov, Liadov, Skriabin e.a.

### *Privaat domein.*

De werken beschermd op grond van de principes betreffende het auteursrecht van 16 mei 1928.

### *Openbaar domein.*

De werken die niet tot een der twee overige categorieën behoren.

\* \* \*

Afgezien van de bijzondere toestand, waarin de werken van het Staatsdomein verkeren, werd de toestand van het vroeger Sovjet auteursrecht dus beheerst door de principes van 16 mei 1928 (22).

Deze principes verleenden nog, in het algemeen en bepaalde uitzonderingen niet te na gesproken, aan de auteur het « exclusieve recht » op het gebruikmaken van zijn werken onder verschillende vormen (artt. 7 en 8).

In de praktijk nochtans, werden deze « exclusieve rechten » al vlug aangetast. In 1932 immers vaardigde de Russische Republiek (grootste en belangrijkste der republieken van de U.S.S.R.) een wet uit, waarbij het de auteurs verboden werd hun werken zelf uit te geven of ze te laten uitgeven door een private drukker of uitgever. Alleen een openbaar-, staats- of coöperatief organisme mocht voortaan als uitgever optreden (23).

Bovendien bevatte art. 9 der vroegere principes niet minder dan 15 beperkingen aan het auteursrecht, in de aard van de beperkingen die voorkomen in de huidige wet.

Aldus werd, in feite, het auteursrecht herleid tot een recht op vergoeding. Een belangrijk gedeelte van de Sovjetrechtsleer (24) verdedigde dan ook het gelijkstellen van het auteursrecht met het recht op salaris, en was voorstander van het afschaffen der exclusieve rechten. Een ander deel der rechtsleer gaat niet zover, doch komt toch tot hetzelfde resultaat betreffende de exclusieve rechten.

Hoe dan ook, de nieuwe principes (in art. 98) hebben het exclusief karakter van het auteursrecht niet meer bewaard. Dit artikel begint eenvoudig aldus: « De auteur heeft het recht: ... ». Strikt theoretisch gezien, zijn de nieuwe principes dus een achteruitgang. In de praktijk echter, zoals wij zullen zien, betekenen zij eerder een vooruitgang.

Wij zullen niet stilstaan bij het Staatsdomein; wij weten niet of het besluit van 16 augustus 1919 nog steeds kracht van wet heeft. Bovendien, zelfs naar Westerse maatstaven, zijn thans vele werken van dit domein veeleer in het openbaar domein thuis te brengen!

Bepalen wij ons aldus tot een vergelijking tussen de vroegere principes en de huidige.

De meest opmerkelijke verbetering aan de bescherming betreft wel de vertalingen, zoals wij hoger reeds zagen. Voortaan bestaat ten minste de mogelijkheid, voor het gebruik van een vertaald werk vergoedingen te bekomen.

Wat de aan het auteursrecht gestelde beperkingen betreft, zijn er drie verdwenen: de tentoonstelling in het openbaar, het oprichten van gebouwen naar gepubliceerde plannen van een architect of ingenieur en het kopiëren van werken voor persoonlijk gebruik

zijn niet meer toegelaten zonder instemming van de auteur.

Het is ook niet meer toegelaten beeldhouwwerken te reproduceren onder de vorm van een schilderij, of omgekeerd (behalve wanneer de werken in het openbaar zijn opgesteld; dan vloeit de toelating voort uit art. 103 lid 5).

Langs de andere kant zijn zekere beperkingen uitgebreid: deze bedoeld in art. 103 lid 2 betroffen vroeger alleen korte uittreksels, thans de volledige werken; deze bedoeld in art. 103 lid 4 waren vroeger onderworpen aan zekere voorwaarden die thans verdwenen zijn.

De beperking van art. 104 lid 1 gold vroeger alleen voor culturele instellingen en is nu veralgemeend.

Nieuwe beperkingen werden ingevoerd ten gunste van radio en televisie (art. 103 lid 3 en 4) die in 1928 nog niet bestonden.

Over het algemeen gezien valt er toch een verbetering van de bescherming waar te nemen.

Per slot van rekening zijn de enige beperkingen, die de Westerse jurist werkelijk hinderen, deze van art. 103 lid 4 en art. 104 lid 2 in fine; en, in mindere mate, art. 103 lid 5 en art. 104 lid 4.

De overige beperkingen worden reeds zeer vaak in de Westerse doctrine verdedigd, en sommige, zoals art. 103 lid 3 kennen overeenkomstige bepalingen in bestaande wetgevingen (Belgische: wet van 11 maart 1958, mutatis mutandis) of in ontwerpen van wetgevingen (Duitse b.v.: bepalingen die overeenkomen met art. 103 lid 2, lid 3; art. 104 behalve lid 2 in fine).

Aan de rechten der vreemdelingen is, zoals we hoger zagen, niets veranderd.

Een nieuwe verbetering is ook, betreffende het gebruik der werken, de verwijzing naar de bestaande type-contracten, met de nietigheid van de clausules die voor de auteur ongunstiger zouden zijn dan deze van de type-contracten.

Aan de andere kant is het dan weer jammer te noemen, dat de morele rechten, die in de vroegere principes vrij nadrukkelijk waren opgenomen (art. 9 al. e, f, g en o; art. 18) thans zijn ingekrompen tot één korte zin in art. 98 en de verplichting van de bronvermelding en auteursnaam voorzien in de artt. 103 en 104.

Wat tenslotte de beschermingsduur betreft, is het jammer dat de regel van 15 jaar post mortem, die toch een minimum-waarborg bood, niet verplicht werd opgelegd voor de ganse Unie. Ook de beperking tot de helft der rechten der erfgenamen doet vreemd aan.

Bij dit alles dient evenwel niet uit het oog verloren, dat de principes van 1961 slechts een minimum aan dwingend recht bevatten. Het staat in vele gevallen de vijftien Sovjetrepublieken vrij, de bescherming van de auteur verder te drijven. Of dit echter gebeuren zal, blijft een open vraag.

### 3) *Besluit.*

Het komt ons voor dat, bij het beschouwen van de waarde van dit nieuwe Sovjet-auteursrecht, twee aspecten goed uit elkaar moeten worden gehouden.

Ten eerste, de bescherming der vreemdelingen. Op dit gebied is niets gewijzigd, zoals wij hebben gezien; verandering kan slechts verwacht worden van het afsluiten van internationale verdragen, multi- of bilaterale.

Het komt ons echter voor dat dit nog niet voor de naaste toekomst zal zijn. We staan hier niet voor een communistische, maar veeleer voor een typisch

Russische afzijdigheid. Vergeten we niet dat langs de ene kant ook de Tsaren nooit verdragen betreffende auteursrecht hebben afgesloten; en dat langs de andere kant alle overige Europese communistische landen (behalve Albanië) zijn toetgetreden tot de Unie van Bern. In de meeste dezer landen bestaan zelfs auteursverenigingen, aangesloten bij de CISAC en die regelmatige en goede betrekkingen onderhouden met hun Westerse zusterverenigingen.

Aan de andere kant hebben wij dan de rechten der Sovjetburgers zelf.

De exclusiviteit van het auteursrecht is verdwenen; doch dit is slechts de bekrachtiging van een in feite bestaande toestand en een logisch doorvoeren van de gedachte dat het auteursrecht slechts een recht op salaris, of in ieder geval op vergoeding inhoudt. Vermits echter de morele rechten van de auteur bewaard blijven, verdwijnt eigenlijk alleen de mogelijkheid tot ongegronde weigering van gebruikmaken van het werk.

Hiertegenover staat, en wij hebben er terloops al op gewezen, dat verscheidene beperkingen aan het auteursrecht opgeheven zijn, en dat één ervan, betreffende de vertaling, sterk gemilderd is.

De Sovjet-auteur komt dus in een betere positie te staan dan voorheen.

Moeten wij dit nu beschouwen als een liberalisatie van het Sovjet-auteursrecht, of ten minste als een eerste stap op de weg van de liberalisatie?

Het geheel van het nieuwe recht in ogenschouw nemend, meent Prof. Dekkers<sup>(25)</sup> dat van geen liberalisatie, van geen «groeien naar de Westerse opvattingen» kan gesproken worden.

Wij geloven dat het auteursrecht geen uitzondering maakt. Bij het begin van dit artikel merkten wij reeds op, dat in het auteursrecht op duidelijke wijze naar voren treedt, de keuze gedaan door de wetgever tussen de rechten, van de auteur enerzijds of van de gemeenschap anderzijds, waaraan in meerdere of mindere mate de voorrang moet worden gegeven.

In een communistisch land staat het vast, dat het de rechten van de gemeenschap zijn die op het voorplan zullen komen te staan.

Welnu, het is duidelijk dat de versterking der rechten van de auteurs hier niet ten nadele van de gemeenschap gebeurt.

De gemeenschap mag eisen. 1) dat de werken der auteurs steeds tot haar beschikking staan, en dit 2) tegen een redelijke prijs.

Aan de eerste eis wordt voldaan door het afschaffen der exclusieve rechten.

De tweede eis veronderstelt noodzakelijkerwijs een compromis: ook de auteur moet, voor het gebruik van zijn werk, een redelijke prijs bekomen. Zoniet zou hij ontmoedigd worden en zijn scheppende arbeid wellicht stopzetten. In de Sovjet-Unie nu is het mogelijk, de auteur een decente vergoeding uit te keren zonder dat de last voor de gemeenschap te zwaar wordt.

Een eerste oorzaak hiervan ligt natuurlijk in de aanwezigheid van een enorm publiek: reproducties, zowel grafische (boeken) als mechanische (grammofoonplaten) geschieden op een zo groot aantal exemplaren, dat zelfs een geringe eenheidsvergoeding uitgroeit tot aanzienlijke bedragen. Hetzelfde kan gezegd, mutatis mutandis, van de uit- of opvoeringen.

Doch een andere, wellicht meer belangrijke oorzaak, ligt o.a. in de uitschakeling der tussenpersonen, of tenminste in hun vervanging door organismen die vrij zijn van winst oogmerken.

Met tussenpersonen bedoelen wij hier deze perso-

nen, die het werk van de auteur in de praktijk tot bij het publiek brengen: de fabrikanten van fonoplaten, de uitgevers, de boekhandelaars, de filmproducers, alle organisatoren van uit- of opvoeringen, enz.

Al deze personen werken in het Westen, wat overigens normaal is, met winst oogmerken. Het is een publiek geheim, dat hun winsten doorgaans vele malen hoger liggen dan de auteursrechten die de auteur zal ontvangen.

De totaal verschillende toestand op dit gebied laat de Sovjet-wetgever toe, de auteur een waardig inkomen te verschaffen, zonder dat de gemeenschap hieronder lijdt.

Bij de aanvang van dit artikel opperden wij, dat het Sovjet-recht de Westerse jurist wellicht tot nieuwe oplossingen zou kunnen inspireren.

Wij moeten vaststellen, dat de Westerse doctrine de jongste jaren meer en meer de belangen der gemeenschap begint te verdedigen. Het is bijna onvermijdelijk, dat zij aldus ook meer en meer kritiek begint uit te oefenen op de rechten der auteurs. De invloed van deze doctrine laat zich reeds gelden in de nieuwe Scandinavische auteurswetten, en in de op het getouw staande Duitse nieuwe auteurswet.

De evolutie van het Sovjet-auteursrecht zou de Westerse juristen, o.i. er toe kunnen brengen te overwegen, dat om de gemeenschap te dienen, niet noodzakelijkerwijs de rechten van de auteur moeten worden aangetast, maar dat eventuele hervormingen ook op een ander vlak kunnen worden doorgevoerd.

Dr. jur. J. CORBET.

(1) R.W. 1961 - 1962 kol. 1981 e.v. en kol. 2025 e.v.

(2) Centre d'étude des pays de l'Est - Brussel - 1961.

(3) En eveneens in het Frans, in het Bulletin van het «Centre d'étude des pays de l'Est», 1962 p. 167-219.

(4) Op cit. p. 26.

(5) Cir. Hirsch - Ballin «Gegenüberstellung der Rechte des Urheber mit denen der Allgemeinheit» - Revue Internationale du Droit d'Auteur, X, p. 19 e.v.

(6) Royce F. Whaley - «Pourquoi cette absence de l'U.R.S.S. des relations internationales en matière de droit d'auteur?» - Interauteurs 139 p. 95. - E.D. Hirsch-Ballin - «Le droit d'auteur à la croisée des chemins» - Interauteurs 145 p. 265. Besprekingen en wensen: Wetgevingscommissie CISAC, Florence, 28/31 maart 1960; Confederale Raad CISAC, Florence, 1 april 1960; Confederale Vergadering CISAC, Zürich, 15 september 1960; Confederale Raad CISAC, Parijs, 26/27 januari 1961; Wetgevingscommissie CISAC, Rome, 14-10 juni 1962.

(7) Het blijkt dat de werken van Stijn Streuvels, b.v., in de U.S.R.R. zeer worden op prijs gesteld. Verscheidene ervan werden vertaald in de verschillende in de Unie gesproken talen. Zelfs Vlaamse verzen worden in het Russisch vertaald.

(8) P. Recht «Le droit d'auteur en Belgique» Brussel Larcier 1955 - p. 40.

(9) P. Recht op. et loc. cit.

(10) R. Plaisant «Propriété littéraire et artistique» Jurisclasseur civil, annexes - Paris 1954 - fascicule 24 - nr 92 e.v.

(11) In de Sovjet-Unie, land met meer dan tachtig nationaliteiten of volksgroepen, is het begrip «burgerschap» ruimer dan het begrip «nationaliteit». Noot van Prof. Dekkers, op. cit., onderaan p. 107.

(12) Met uitzondering voor een verdrag met Italië, afgesloten op 13 februari 1924. Dit verdrag kende echter nooit praktische gevolgen; bovendien moet aangenomen worden dat het vervallen is tengevolge van art. 44 van het vredesverdrag van Parijs, van 1947. (Bron: Copyright Bulletin (uitgegeven door de UNESCO)) II, 4, p. 153. Zelfs de auteurs uit andere communistische landen zijn in de Sovjet-Unie dus niet beschermd.

(13) P. Recht - op. cit., partim. Hirsch-Ballin - op. cit.; E. Schulze «Die Zwangslizenzen» - Metzner Verlag - Frankfurt a/Main - 1960; G. Fournier «La licence obligatoire» - Interauteurs - Paris - 37 p. 617.

(14) P. Recht - op. cit. p. 64; p. 121 e.v.

(15) P. Recht - op. cit. p. 66.

(16) Asov et Schazillo: «Le droit d'auteur sur les œuvres littéraires. Un recueil de documents officiels soviétiques». Berlin-Est, 1959. p. 63 e.v.

(17) Cl. Masouyé «Le droit d'auteur en U.R.S.S.» - Revue Internationale du Droit d'auteur, LXXX, p. 3 e.v.

(18) German Fernandez del Castillo: «Le droit d'auteur

et l'utilisation des œuvres étrangères». Copyright Bulletin III, 1, p. 20. - Abdel Moneim El Tanamli: «Le droit du traducteur et l'intérêt public». Copyright Bulletin III, 1, p. 95.  
 (19) Cfr. Revue Internationale du Droit d'auteur XXVIII, p. 5 e.v.  
 (20) S. Levitski «La protection des droits d'auteur dans la législation soviétique» - *Interauteurs*, 144, p. 184.  
 (21) Ugo Gheraldi «Les lois russes sur le droit d'auteur»

*Interauteurs*, 8, p. 1. J.I. Heifetz «Le droit d'auteur dans l'U.R.S.S.» - *Le droit d'auteur*, 1929, p. 86.  
 (22) *Le Droit d'Auteur* - 1928, p. 110.  
 (23) S. Levitski «La protection des droits d'auteur dans la législation soviétique» - *Interauteurs*, 144, p. 171.  
 (24) Rechtsleer geciteerd door Levitski, zie verwijzing (23).  
 (25) Op cit. p. 10.

## RECHTSPRAAK

### HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 6 december 1962.

Eerste voorzitter: M. Giroul.

Raadsheer-verslaggever: M. Polet.

Prokureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advokaat: Mr. Van Rijn.

**Deskundig onderzoek. — Eedaflegging van de deskundige: substantiële formaliteit. — Strekking van art. 322 R.V.**

*Er kan slechts een eed van deskundige zijn, indien deze de verbintenissen aangaat zoals zij door de wet bepaald zijn, hetzij in de bewoordingen zelf ervan, hetzij in gelijkwaardige bewoordingen. Indien de partijen niet van de eedaflegging hebben afgezien is de deskundige gehouden de eed af te leggen; deze eed maakt een substantiële formaliteit van het deskundig onderzoek uit.*

*Wanneer het deskundig verslag nietig is, vindt art. 322 R.V. geen toepassing; in dit geval mag de rechter ter terechtzitting de deskundige niet ter inlichting horen.*

N.V. Labor t./ Les Fonderies Leurent-Tihange.

Gelet op het bestreden arrest, op 16 juni 1961 door het Hof van beroep te Luik gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 173 (gewijzigd door het koninklijk besluit nr 300 van 30 maart 1936, artikel 10, bekrachtigd door de wet van 4 mei 1936, enig artikel), 302, 317 (gewijzigd door het koninklijk besluit nr 300 van 30 maart 1936, artikel 16, bekrachtigd door de wet van 4 mei 1936, enig artikel) en in het bijzonder 317, laatste lid, en 1030 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering,

doordat het bestreden arrest het middel verwerpt door aanlegster regelmatig in haar conclusies voor de eerste rechter daarna voor het hof voorgesteld, middel afgeleid uit de nietigheid van het deskundig verslag hieruit voortspuitend dat de deskundige niet de eed afgelegd had, voorzien door artikel 317, laatste lid, van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, gewijzigd door het koninklijk besluit nr. 300 van 30 maart 1936, maar een andere eed zeer verschillend van de wettelijke eed, op grond van de overweging dat «het daar gaat om een zuiver vormelijke vergissing die geenszins de partijen kan schaden gezien de verschillende samenkomsten door de deskundige bewerkstelligd en in de loop waarvan deze hun uitleggingen heeft kunnen ontvangen» en dat «overigens uit artikel 173 en 1030 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering volgt dat de niet-nakoming van de artikelen 315 en 317 van hetzelfde wetboek niet noodzakelijk en in alle gevallen de nietigheid medebrengt van het deskundig onderzoek»,

dan wanneer de eedaflegging volgens de wettelijke

formule en onder de voorwaarden welke de wet voorschrijft een substantiële formaliteit uitmaakt, waarvan de niet-nakoming de nietigheid van het verslag van de deskundige medebrengt tenzij de partijen uitdrukkelijk of stilzwijgend ervan zouden hebben afgezien zich erop te beroepen, wat het geval ter zake niet is, en dan wanneer het bewijs van een schade geleden door de partij, die de nietigheid inroept, waarvan de artikelen 1030 en 173 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, laatste lid, gewijzigd door het koninklijk besluit nr. 300 van 30 maart 1936, sommige nietigheden afhankelijk stellen, aan de substantiële formaliteiten vreemd is, zodat, door de nietigheid van het deskundig verslag afhankelijk te willen stellen van het aantonen door aanlegster van de maat waarin het nalaten van de wettelijke eed haar geschaad heeft, het bestreden arrest de in het middel bedoelde bepalingen geschonden heeft;

Overwegende dat uit de vaststellingen van het bestreden arrest volgt dat de door het gerecht aangeestelde deskundige de eed niet heeft afgelegd in de door het artikel 317, lid 3, van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering ingestelde bewoordingen, noch in gelijkwaardige bewoordingen, dat aanlegster voor de feitenrechter zich op de nietigheid van deze eed beroepen heeft en, dienvolgens, op de nietigheid van het verslag van de deskundige en dat het arrest deze exceptie verworpen heeft om de reden dat, indien de bewoordingen van de afgelegde eed die van de wet niet zijn, deze vormelijke vergissing in de eed de belangen van de partijen niet geschaad heeft en dat uit de artikelen 173 en 1030 van bovengemeld wetboek volgt dat de niet-nakoming van de formaliteiten van de artikelen 173 en 1030 van bovengemeld wetboek niet noodzakelijk de nietigheid van het deskundig onderzoek met zich brengt;

Overwegende, enerzijds, dat naar luid van artikel 127 van de Grondwet de formule van de eed door de wet vastgesteld wordt; dat er dienvolgens slechts een deskundige kan zijn indien deze de verbintenissen aangaat zoals zij door de wet bepaald zijn, hetzij in de bewoordingen zelf ervan, hetzij in gelijkwaardige bewoordingen;

Overwegende dat het artikel 173, lid 1, van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, dat bepaalt dat een nietigheid van een akte van rechtspleging slechts kan worden aangenomen indien het bewezen is dat zij de belangen van de tegenpartij schaadt, niet toepasselijk is op de formaliteiten bij ontstentenis waarvan er geen akte is;

Overwegende, anderzijds, dat wanneer, bij ontstentenis van verzaking van de partijen, de deskundige gehouden is de eed af te leggen, deze eed een substantiële formaliteit van het deskundig onderzoek uitmaakt;

Overwegende dat eruit volgt dat het arrest had moeten vaststellen dat, ter zake, de eed van de deskundige nietig was en eruit afleiden dat het deskundig verslag ongeldig was;

Dat het middel gegrond is;

*Over het tweede middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 173 (gewijzigd door het koninklijk besluit nr. 300 van 30 maart 1936, artikel 10, bekrachtigd door de wet van 4 mei 1936, enig artikel), 302, 317, (in het bijzonder 317, laatste lid, 322, in het bijzonder lid 2, (de artikelen 317 en 322 gewijzigd door het koninklijk besluit nr. 300 van 30 maart 1936, artikel 16, bekrachtigd door de wet van 4 mei 1936, enig artikel) en 1030 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, doordat het hof van beroep, na ten onrechte geweigerd te hebben de nietigheid van het deskundig verslag uit te spreken niettegenstaande het regelmatig in conclusies door aanlegster voorgestelde middel, hetwelk hieruit was afgeleid dat de deskundige de door de wet opgelegde eed niet had afgelegd, de verschijning van de deskundige zonder formaliteit ter terechtzitting beveelt om hem ter inlichting te horen,

dan wanneer het horen van de deskundige volgens de rechtspleging van het artikel 322, lid 2, van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, gewijzigd door het koninklijk besluit nr. 300 van 30 maart 1936, slechts kan plaats grijpen na het neerleggen door de deskundige van een geldig verslag, wat ter zake niet het geval was om de tot staving van het eerste middel ingeroepen redenen :

Overwegende dat, daar het deskundig verslag nietig is, het hof van beroep, op grond van het artikel 322 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, de deskundige op de terechtzitting niet ter inlichting kon horen ;

Dat het middel gegrond is ;

*Om die redenen :*

Verbreekt het bestreden arrest, behalve in zover het de door aanlegster voorgestelde exceptie van niet-ontvankelijkheid van de eis van verweerder verworpt ;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing zal gemaakt worden ;

Veroordeelt verweerder tot de kosten ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Brussel.

De kosten begroot op de som van negenduizend driehonderd vierendertig frank jegens de aanleggende partij.

## HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. - 3 mei 1963.

Voorzitter : M. Bayot.

Raadshere-verslaggever : M. Belpaire.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advokaat : Mr. Van Leynseele.

### Erfdienstbaarheid van uitweg. — Verkrijging door dertigjarige verjaring.

*De eigenaar van een ingesloten erf kan in rechte doen erkennen dat de bedding van de erfdienstbaarheid van uitweg, deze is, die hij door dertigjarige verjaring heeft verkregen en niet deze die door de artt. 683 en 684 B.W. wordt bepaald.*

Verbiest en Dossche t/ Naessens.

Gelet op het bestreden vonnis, op 14 maart 1962 in

hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Gent;

*Over het middel* afgeleid uit de schending van de artikelen 682, 683, 684, 1134, 2219, 2229 en 2262 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden vonnis, alhoewel het erkent dat het perceel, gelegen te Drongen, en gekadastraerd sectie A n° 25, en toebehorend aan eerste aanlegger, ingesloten is, aan aanleggers verbiedt voor de exploitatie ervan nog uitweg te nemen over het perceel, gekadastraerd n° 24, toebehorende aan verweerder, en als niet-beslissend aanziet de omstandigheid dat de bedding van de door aanleggers gebruikte uitweg door verjaring werd verkregen, dan wanneer deze verkrijging integendeel mogelijk was en tot gevolg had dat die bedding niet meer kon worden verplaatst, destemint daar verweerder die verplaatsing niet vorderde in de voorwaarden voorzien bij artikel 701 van het Burgerlijk Wetboek, maar enkel vorderde dat de erfdienstbaarheid op een ander erf zou gelegd worden :

Overwegende dat het vonnis vaststelt, enerzijds, dat het erf van eerste aanlegger ingesloten ligt en, anderzijds, dat voor de exploitatie van dit eigendom uitweg werd genomen over het erf van verweerder tot op de dag waarop deze zich daartegen heeft verzet;

Dat het tevens aldus het bestaan van een wettelijke titel van erfdienstbaarheid van uitweg en van een uitweg vaststelt;

Overwegende dat de eigenaar wiens erf ingesloten ligt in rechte kan doen erkennen dat de bedding van de erfdienstbaarheid van uitweg deze is welke hij door dertigjarige verjaring heeft verkregen en niet deze welke door de artikelen 683 en 684 van het Burgerlijk Wetboek wordt bepaald;

Overwegende dat het vonnis derhalve niet wettig als niet ter zake dienend heeft kunnen verwerpen het door aanleggers gedane aanbod van bewijs van dergelijk verkrijging;

Dat het middel gegrond is;

*Om deze redenen :*

Verbreekt het bestreden vonnis behalve in zover het heeft beslist dat eerste aanlegger de mede-eigendom van de weg niet heeft verkregen en het over de respectievelijke eisen tot schadeloosstelling uitspraak heeft gedaan;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing zal worden gemaakt;

Veroordeelt verweerder tot de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde, zetelende in hoger beroep.

VLAAMSE JURISTEN.

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

# RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 3 juli 1963.

Voorzitter : M. Decleire.  
Raadsheren : M.M. Coyette en Masquelin.  
Substituut-auditeur-generaal : M. Boland.  
Advokaat : Mr. J. Thys.

## Gemeentepersoneel. — Tuchtregeling. — Bevoegdheid.

*Alleen de gemeenteraad en niet het college van burgemeester en schepenen, is bevoegd om de bijzondere rekenplichtige van een gemeentebedrijf te schorsen in zijn bediening. Het gemeenteraadsbesluit die die beslissing van het college van burgemeester en schepenen bekrachtigt, heeft niet tot gevolg de onregelmatigheid van de beslissing goed te maken, de gemeenteraad is dan ook zijn bevoegdheid te buiten gegaan.*

Betten /1. Burgemeester van de stad Moeskroen ;  
2/ De stad Moeskroen.

### Arrest nr. 10.135.

Gezien het op 20 maart 1961 ingediende verzoekschrift, waarbij René Bettens de nietigverklaring vordert van :

1. de beslissing van onbekende datum, waarbij de burgemeester van Moeskroen hem een tuchtstraf ... oplegt;
2. de beslissing van onbekende datum, waarbij het schepencollege hem voor onbepaalde duur schorst;
3. de beslissing van de gemeenteraad van de stad Moeskroen van 27 februari 1961, die de door het college uitgesproken tuchtmaatregel bekrachtigt, namelijk een maand schorsing zonder wedde;

Overwegende dat verzoeker rekenplichtige bij het gemeentebedrijf voor waterbedeling van Moeskroen is;

Overwegende dat een deel van het gemeentepersoneel op 22 december 1960 is begonnen te staken; dat de burgemeester dat personeel namens het schepencollege op 23 december 1960 heeft aangemaand, het werk te hervatten; dat een brief van de burgemeester van 24 december 1960 d'e aanmaning herhaalde en eventuele sancties aankondigde; dat het schepencollege verzoeker op 27 december 1960 tot nader bericht heeft geschorst; dat die beslissing de dag zelf te zijner kennis is gebracht in de volgende termen : « In aansluiting op de brief die U is toegezonden, betreurt het schepencollege U te moeten laten weten dat gij verzocht wordt tot nader bericht thuis te blijven. Het spreekt vanzelf dat gij over die periode niet bezoldigd zult worden »; dat het schepencollege op 20 januari 1961 besliste, de schorsing tot één maand te beperken en hem verzocht het werk te hervatten; dat de gemeenteraad de beslissing van het college op 27 februari 1961 heeft bekrachtigd;

*Beslissing aangevallen onder nr. 1° van het verzoekschrift :*

Overwegende dat uit het dossier blijkt, dat de burgemeester geen beslissing heeft genomen « waarbij hij verzoeker een tuchtstraf oplegt »; dat het verzoekschrift wat dat betreft, geen onderwerp heeft;

*Beslissing van het schepencollege van 27 december 1960 en gemeenteraadsbesluit van 27 februari 1961 :*

Overwegende dat verzoeker de beslissing, waarbij het

schepencollege hem tot nader bericht schorst, beweert eerst te hebben vernomen in de brief van 20 januari 1961, die hem berichtte dat de sanctie was opgeheven;

Overwegende dat verzoeker mag beweren dat de zoëven aangehaalde brief van 27 december 1960 hem niet op de hoogte heeft gebracht van een eigenlijke sanctie, die tegen hem zou zijn genomen; dat de eis ontvankelijk is;

Overwegende dat verzoeker doet gelden dat de aan-gevallen handelingen strijden met de gecombineerde bepalingen van artikel 16 van het statuut van het personeel van het gemeentebedrijf en van de artikelen 85 en 147<sup>quater</sup>, 99 en 130<sup>bis</sup> van de gemeentewet;

Overwegende dat artikel 16 van het gemeentestatuuut alleen een opsomming bevat van de straffen bepaald in de gemeentewet, waarnaar het overigens voor de toepassing verwijst; dat artikel 147<sup>quater</sup> van de wet de bijzondere rekenplichtige van een gemeentebedrijf, met name voor de schorsing, gelijkstelt met de gemeenteontvanger; dat artikel 99 de gemeenteontvanger uitsluit uit de beperkte schorsingsbevoegdheid van het college; dat het hem uitsluitend onder de in artikel 85 omschreven algemene tuchtbevoegdheid van de gemeenteraad plaatst;

Overwegende dat het schepencollege, toen het verzoeker een sanctie oplegde waarvoor alleen de raad bevoegd is, buiten zijn bevoegdheid is getreden; dat het gemeenteraadsbesluit, dat die beslissing bekrachtigt, niet tot gevolg heeft gehad de onregelmatigheid van die beslissing goed te maken; dat ook de gemeenteraad zijn bevoegdheid te buiten is gegaan.

### Besluit :

Artikel 1. — De beslissing van het college van burgemeester en schepenen van Moeskroen van 27 dec. 1960 en het besluit van de gemeenteraad van dezelfde stad van 27 februari 1961 zijn vernietigd.

## HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e Kamer. — 26 juni 1963.

Voorzitter : M. Michielssens.  
Raadsheer : M. Sury en M. Van Leckwijck.  
Advokaat-generaal : M. Dijkmans.  
Advokaten : Mrs. Tytgat, Vrooman en Van der Mensbrugge.

**Verkeer. — Niet toepasselijkheid van de artt. 17 en 17 bis van het algemeen wegenverkeersreglement, wanneer de uit een onroerend goed gereden bestuurder reeds een bepaalde afstand op de openbare weg heeft afgelegd.**

*De bepalingen van de artt. 17 en 17 bis van het algemeen wegenverkeersreglement zijn niet toepasselijk, wanneer de bestuurder, die uit een onroerend goed is gereden, reeds een bepaalde afstand op de openbare weg heeft afgelegd; komt hij van rechts, dan mag hij zich integendeel op art. 15 beroepen (zie nader het arrest).*

De Ben cs. t/ Marescau cs.

Overwegende dat betichte, alhoewel behoorlijk gedagvaard, niet verschijnt;

Overwegende dat de beroepen tijdig en in de vereiste vorm werden ingesteld;

Overwegende dat de fietser De Ben, die op de openbare weg reed, in aanraking kwam met de linkerflank van de van rechts komende personenwagen door betichte gevoerd;

Overwegende dat de burgerlijke partijen staande houden dat betichte uit een onroerend goed kwam gereden en dus, krachtens de beschikking van artikelen 17 en 17 bis van de wegcode, de fietser moest laten voorgaan;

Overwegende dat, volgens de aanduidingen op de plans en de bijgaande uitleg van de politiecommissaris, de baan gelegen tussen « hangar 5B » en de spoorweg, waaruit betichte kwam gereden, bestempeld wordt als zijnde geen openbare weg;

Overwegende dat bedoelde baan, in het havengebied van Antwerpen gelegen, alleen toegankelijk is voor degenen die de hangars rondom het dok of de gemeerde schepen mogen betreden; dat zij dus niet voor het openbaar verkeer te lande openstaat;

Overwegende dat de aanrijding echter niet plaats vond aan de uitmonding van deze baan maar aan de uitmonding van haar verlenging; dat deze verlenging op een lengte van 4 meter begrensd is links en rechts door twee « stadsgebouwen » en vervolgens, op een lengte van 11 meter, door een rechtsgelegen gebouw, terwijl in deze laatste strook geen gebouw aan de linker kant staat; dat de ganse lengte door de politiecommissaris beschreven wordt als « openbare rijweg »;

Overwegende dat bedoelde verlenging, alleszins vanaf de gemelde « stadsgebouwen », deel uitmaakt van de oppervlakte waar de Entrepotplaats met de Godefriduskaai aansluit; dat, al is de Entrepotplaats bij middel van een doorlopende witte streep in twee rijstroken verdeeld, zij evenwel niet gescheiden is van de open strook langs hangar 5B, tenzij door een dubbele rij haaks liggende kasseien, die geenszins een « op het wegdek aangebracht teken » uitmaakt;

Overwegende derhalve dat deze verlenging voor het openbaar verkeer openstaat zodat betichte zich niet behoefde te gedragen naar artikelen 17 en 17 bis doch zich integendeel op artikel 15 van de wegcode mocht beroepen.

*Om deze beweegredenen :*

Het Hof, rechtdoende bij verstek tegenover betichte Marescau en op tegenspraak tegenover de andere partijen,

Gezien artikel 24 der wet van 15 juni 1935,

Gezien de wetsbepalingen in het bestreden vonnis aangehaald, alsook artikelen 186, 211 en 212 van het Wetboek van Strafvordering, ter zitting door de heer Voorzitter aangeduid;

Ontvangt de beroepen en erop rechtdoende,

Bevestigt het bestreden vonnis;

Laat ten laste van de Staat de kosten langs de kant van het Openbaar Ministerie gerezen;

Verklaart zich onbevoegd om over de eisen van de burgerlijke partijen te kennen;

Veroordeelt de burgerlijke partijen tot de kosten in-gevolge hun beroep gerezen.

## HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 12 oktober 1962.

Voorzitter : M. Bossaert.

Raadsheren : M.M. Beeckman en Moerenhout.

Eerste Advokaat-generaal : M. Vanhoudt.

Advokaten : Mrs. Dhooge en Cornelis.

**Onteigening. — Vergoeding van door de pachter geleden schade ?**

*De pachter van onteigende goederen kan alleen aanspraak maken op vergoeding van de werkelijk ten gevolge van de onteigening geleden schade.*

*Een vergoeding voor het verlies van vruchten is niet verschuldigd, wanneer zoals in de onderhavige zaak, de pachter de vruchten nog heeft kunnen oogsten.*

*Daar de aan de pachter toegekende vergoedingen een roerend karakter hebben moet hierop geen vergoeding wegens wederbelegging worden toegekend.*

*De kosten van verdediging (partikuliere expert en advokaat) komen niet voor vergoeding in aanmerking.*

Van Dijk t./ Belgische Staat (Minister van Openbare Werken).

### Advies van het O.M

Appellanten zijn in hun hoedanigheid van pachters tussengekomen in een geding van onteigening door de Belgische Staat gevoerd tegen de eigenaars VAN DAELE en VAN PETEGHEM van percelen gelegen langs het kanaal van Terneuzen. Het vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Gent dagteekent van 11 juni 1956. Het werd betekend op 30 juli 1956; beroep werd aangetekend op 25 september 1956, dus binnen de wettelijke termijn. Appellanten wachtten echter niet minder dan 4 jaren om hun grievenschrift te betekenen (25 oktober 1960), terwijl andermaal twee jaren min één maand verliepen vooraleer de zaak in staat werd gebracht en uiteindelijk gepleit (21 september 1962).

Terecht onderlijnt het vonnis a quo het principe dat enkel de werkelijke schade dient vergoed te worden die door de huurders geleden werd ten gevolge van de onteigening.

Om deze schade te bepalen dient rekening gehouden te worden met de werkelijke toestand waarin de huurders zich alsdan bevonden, d.w.z. dat zij beiden hun opzegging hadden gekregen tegen Kerstavond 1955 en dat zij zich bij deze wettelijke opzeggen hadden neergelegd. In dit verband lijkt het mij niet ter zake dienend op te werpen, zoals appellanten het doen, dat deze opzegging nog niet uitvoerbaar was en theoretisch nog kan ingetrokken worden. Deze opwerping is niet enkel een loutere veronderstelling waarmede als dusdanig geen rekening mede gehouden kan worden, doch komt, gelet op de omstandigheden, (de eigenaars waren zelf pachters in de omgeving) als geheel onwaarschijnlijk voor.

Dienvolgens lijkt het mij dat de Belgische Staat slechts dient verwezen te worden tot de gebruikelijke vergoeding, prijszij, afsluitingen en navetten, overeenkomstig de door deskundige vastgestelde bedragen. Wat de vruchten betreft worden appellanten niet beroofd van de oogst van 1955 vermits zij in feite nog op de hoeëve zijn gebleven gedurende de jaren 1956-1957 en

er op eigen risico de exploitatie hebben van voortgezet tot op het ogenblik dat de werken een aanvang namen.

Ik concludeer tot de ongegrondheid van het principaal beroep.

*Wat het incidenteel beroep betreft*, dit komt mij als ontvankelijk en gegrond voor.

Daar waar het gaat over een vergoeding aan de pachter toegekend die geen onroerend karakter heeft, kan er geen aanleiding bestaan tot het toekennen van een wederbeleggingsvergoeding.

Anderzijds werd ten onrechte door de eerste rechter een vergoeding toegekend voor verdedigingskosten, daar deze onkosten overeenkomstig de thans vaststaande rechtspraak van het Hof van Cassatie en van uw Hof, geen aanleiding geven tot vergoeding.

*De Eerste Advocaat-generaal,  
(get.) C. J. Van Houdt.*

### Arrest

Gezien de stukken, o.m., in eensluidende uitgifte overgelegd, het vonnis tussen partijen op tegenspraak gegeven door de Rechtbank van eerste aanleg te Gent, eerste burgerlijke kamer, de dato 11 juni 1956 ;

Overwegende dat het principaal en het incidenteel beroep tijdig en in regelmatige vorm werden ingesteld ;

Overwegende dat appellanten pachters waren van de volgende goederen die onteigend werden voor het recht-trekken van het kanaal Gent-Terneuzen :

1. een hofstedeke met gebouwen en land, groot 67a 60ca toebehorende aan zekere Vandaele ;

2. 1 Ha 27 a 70 ca grond toebehorende aan zekere Van Petegem ;

dat hun eis voor de rechtbank strekte tot herziening van de bedragen, hun bij twee vonnissen van de vrederechter van het eerste kanton Gent dd. 15 juli 1955 toegekend, zijnde 21.994 F en 30.000 F = 51.994 F, som die ten voordele van appellanten gestort werd ter consignatiekas ;

Overwegende dat appellanten aan de hand van een verslag van hun eigen expert aanspraak maken op een vergoeding van 133 827 F of allerminst op de vergoedingen zoals zij geschat werden door de experten Kreps, aangesteld door de vrederechter, hetzij 75.293 en 47.534 + 5.000 F (kosten van verweer) ;

Overwegende dat geïntimeerde daartegen aanvoert dat appellanten enkel recht hebben op een vergoeding van 9.265 F ;

Overwegende dat de betwisting hoofdzakelijk slaat op de kwestie der winstderving en der schade voortspruitend uit het feit dat appellanten door de onteigening de uitbating van gans de hofstede, groot 5 Ha 44 a zullen moeten stop zetten ingevolge gebrek aan hoevegebouwen ;

Overwegende dat appellanten recht hebben op vergoeding voor de werkelijk geleden schade ;

Overwegende dat ten deze hoofdzakelijk is te weten hoelang zij, zonder de onteigening, nog op het verpachte goed zouden gebleven zijn ;

Overwegende dat het vaststaat dat zij van hun eigenaars opzeg hadden gekregen om de hofstede te verlaten tegen Kerstdag 1955, om reden dat zij hun goed zelf wilden gebruiken ;

Overwegende dat appellanten de geldigheid van de opzeg nooit hebben betwist ;

dat men redelijk moet aannemen dat hij zou uitgevoerd zijn geweest ;

dat de eigenaars trouwens landbouwers zijn ;

dat men niet inziet waarom zij mogelijk zouden ver-

zaakt hebben aan hun recht tot uitbating voor eigen rekening ;

Overwegende dat geen acht kan worden geslagen op zuiver problematische elementen, zoals een ongeldig-verklaring van de opzeg ;

Overwegende dat het evident is dat de opzeg niet heeft kunnen overgaan naar de onteigenaar ;

dat het echter nevens de kwestie ligt die enkel deze is te weten welke schade de appellanten door de onteigening hebben ondergaan, daar de onteigening zich essentieel oplost in schadevergoeding ;

Overwegende dat zonder de onteigening der appellanten alleszins de hofstede hadden moeten verlaten en zich elders hadden moeten vestigen of hun hoevebekleding, veestapel, materialen, enz... hadden moeten realiseren ;

Overwegende dat de expert Kreps en de vrederechter deze factor uit het oog hebben verloren ;

Overwegende dat derhalve de Belgische Staat niets meer moet betalen dan de gebruikelijke vergoeding die door de eigenaars verschuldigd zou geweest zijn, te weten de prijs voor afsluitingen, navette, drinkbak, hout-gewas ;

dat de door de expert Kreps gedane schatting omtrent deze posten niet betwist worden : 2.690 + 1.800 + 275 + 3.830 + 400 + 270 = 9.265 F ;

Overwegende dat appellanten op 11 juni 1956, toen het vonnis a quo werd geveld, nog steeds de ingenomen gronden gebruikten ; dat de eerste rechter besliste dat zij recht hebben op vergoeding voor de vruchten die op het ogenblik van hun vrijwillig of gedwongen vertrek zullen wassen op de onteigende goederen ;

dat de deskundige Kreps aangesteld werd om de vruchten te beschrijven en te ramen ;

Overwegende dat de Belgische Staat gerechtigd was zich in bezit te stellen van de onteigende goederen op 18 augustus 1955, na de bedragen van 21.994 en 30.000 F ten bate van appellanten in de Consignatiekas te Gent te hebben gestort ;

Overwegende dat in dit geval de Belgische Staat een vergoeding had moeten betalen voor het verlies van de vruchten ;

Overwegende echter dat appellanten de vruchten van 1955 nog hebben kunnen oogsten ;

dat zij immers, uit loutere gedoogzaamheid, nog méér dan één jaar, wellicht tot in de lente 1957 de onteigende goederen hebben mogen gebruiken, hierbij verstaan zijnde dat de Belgische Staat ten allen tijde bezit kon nemen van de goederen ;

Overwegende dat nergens uit blijkt dat appellanten voor dit gebruik enige vergoeding hebben betaald aan de onteigenaar !

dat zij het land op eigen risico hebben uitgebaat ;

dat het onredelijk zou zijn de Belgische Staat te verplichten tot betaling van een vergoeding dan wanneer hij eenvoudig de gronden braak kon laten liggen ;

Overwegende overigens dat de verhouding, die tussen partijen tot stand is gekomen na de gerechtelijke inbezittingstelling (18 augustus 1955), vreemd is aan de onteigening ;

dat er dienvolgens geen reden bestaat om een deskundige aan te stellen ;

Overwegende dat de eerste rechter ten onrechte wederbeleggingskosten (18%) en wachtinteressen heeft toegekend, dat immers pachtersvergoedingen uiteraard een roerend karakter hebben ;

Overwegende, ten slotte, dat volgens een constante rechtspraak de kosten van verweer (van privaalexper-tise en advocaat enz...) geen aanleiding geven tot vergoeding ;

*Om deze redenen :*

het Hof,

Gelet op art. 24 van de wet van 15 juni 1935,

Alle andere en meeromvattende besluiten als ongegrond verwerpend,

Gehoord in openbare terechtzitting dhr. eerste advocaat-generaal Vanhoudt in zijn eensluidend advies.

Verklaart het principaal en het incidenteel beroep ontvankelijk, het eerste ongegrond en het tweede gegrond; doet dienvolgens het vonnis a quo te niet en, opnieuw wijzende, veroordeelt appellanten om terug op de consignatiekas te storten of er op te laten de som van 43.729 F (51.994 — 9.265 F), met de intresten verworven in de consignatiekas tot de afhaling, en een intrest aan 4,50% vanaf de afhaling tot de terugbetaling;

Verwijst appellanten in de kosten van beide aanleggen.

## BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUGGE

1e Kamer. — 18 juni 1963.

Alleenrechtsprekend rechter : M. Vanden Bussche.  
Advokaten : Mrs. W. De Grave, De Buck en Weyts.

**Voorrecht van de werklieden, onderaannemers en leveranciers van de aannemers, die voor rekening van de staat openbare werken uitvoeren. — Bestaan en behoud van dit voorrecht.**

*Uit de bespreking in de kamer en de senaat van de wet van 3 januari 1958 blijkt, dat de wetgever aan de decreten van 26 pluviöse - 28 ventose jaar II, 13 juni en 12 december 1806, wat het bestaan en het behoud van het voorrecht betreft, geen wijzigingen heeft willen aanbrengen.*

*Voor het bestaan van het voorrecht is geen verzet vereist; het verdwijnt zodra de gelden aan de schuldeiser zijn uitbetaald; het kan slechts worden bewaard door het instellen van een regelmatig verzet.*

P.V.B.A. Oostende Betonwerkerij t/ Belgische Staat (Ministers van Financiën en Openbare Werken).

Aangezien eiseres voorhoudt dat zij, als onderaannemer van een zekere Coppens, werken uitvoerde voor het Ministerie van Openbare Werken, en dienvolgens, overeenkomstig de wet van drie januari 1958, bevoorrecht is op de sommen die de Belgische Staat wegens deze werken aan voornoemde Coppens schuldig is;

dat zij eveneens voorhoudt dat het Ministerie van Openbare werken ten onrechte op 12 oktober 1960, een som van 8000 F betaalde aan de ontvanger der belastingen voor rekening van voornoemde Coppens, dit ondanks het betekend verzet van 27 juni 1960;

dat zij dienvolgens de geldigverklaring vordert van het verzet en veroordeling van de Belgische Staat tot betaling van de ten onrechte uitgegeven som van 8000 F en van het saldo van haar schuldvordering tegen Coppens voornoemd, zo verweerder nog iets schuldig mocht zijn wegens de uitgevoerde werken;

Overwegende dat, voor het bestaan van het voorrecht inderdaad geen verzet nodig is; dat het voorrecht echter geen volgrecht medebrengt, zodat het verdwijnt zodra de gelden aan de schuldeiser worden betaald;

Overwegende dat een geldig verzet alleen dus voor gevolg kan hebben het voorrecht te bewaren;

Overwegende dat uit de bespreking van de wet van 3 januari 1958 in de Kamer en de Senaat duidelijk blijkt dat de wetgever geen wijzigingen heeft willen aanbrengen aan de decreten van 26 pluviöse jaar 11 en 13 juni 1806, behalve wat betreft het principe van de overdracht en in pandgeving van de schuldvordering; dat ook het decreet van 12 december 1806 reeds de voorlegging van borderellen met verzet gelijkstelde; dat in casu geen regelmatige borderellen werden voorgelegd;

Overwegende dat het verzet van 27 juni 1960 niet geldig is, wegens miskenning van de bepalingen van de wet van 18 augustus 1807, artikel 40 van de wet van 15 mei 1846 en de artikelen 559 en volgende van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering: namelijk onder meer wegens niet betekening van het betrokken Ministerie van Openbare Werken, niet vermelding van de toelating van de rechter of van de titel, niet-tijdige dagvaarding tot geldigverklaring.

Overwegende dat verweerder dus, ondanks het exploit van 27 juni 1960, geldig kon betalen;

*Om deze redenen :*

De rechtbank :

Wijst de eis af;

Legt de kosten van het geding ten laste van eiseres.

## BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

2e Kamer. — 21 juni 1957.

Voorzitter : M. Bevernaege.

Rechters : M.M. Lefèvre en Janssens.

Advokaten : Mrs. Cornelis, Van Dieren en C. Cambier.

1. Beroep in burgerlijke zaken en zaken van koophandel. — Beslissing over machtsoverschrijding steeds vatbaar voor hoger beroep.
2. Onteigening. — Machtsoverschrijding van de vrederechter. — Ruil- of herverkaveling onder het mom van een onteigening van een zone. — Machtsafwendiging.

1. Een beslissing over machtsoverschrijding is steeds voor hoger beroep vatbaar.

2. De vrederechter overschrijdt zijn macht door een onteigeningsprocedure ongeldig te verklaren, wanneer het te onteigenen goed bestemd is tot inlijving bij de openbare weg, de onteigening dringend was en de vereisten van art. 25 van het wetsbesluit van 2 december 1946 werden in acht genomen.

*Wanneer onder het mom van een onteigening van een zone in werkelijkheid de bij art. 3, g van het wetsbesluit van 2 december 1946 bedoelde ruil- of herverkaveling wordt nagestreefd, met het werkelijk doel niet een openbaar maar een particulier belang te dienen, wordt de onteigeningsmacht van de staat afgewend.*

Belgische Staat (Minister van Openbare Werken t/ Dhaene-De Vriese.

Gezien de stukken, waaronder het eensluidend afschrift van het vonnis van de Vrederechter van het kanton Deinze, d.d. 8 maart 1956;

1. Omtrent de ontvankelijkheid van het beroep :

Overwegende dat verre van de vergoeding te bepa-

len, de vrederechter de onteigeningsprocedure voor ongeldig heeft verklaard ;

Dat dienvolgens artikel 4 der wet van 3 januari 1934 waarin bepaald wordt, dat in laatste aanleg over de vergoeding wordt geoordeeld, geen toepassing vindt (vgl. nov. Dr. Adm. IV tw. Expr. Util. Publ. nr. 378) ;

Dat nochtans geen van beide eisen werd geschat, zodat in principe in laatste aanleg werd gevonnist (art. 33 Bevoegdheidswet) ;

Dat echter door de Belgische Staat vóór de Vrederechter en nu nog wordt aangevoerd, dat de gerechtelijke macht het gevraagde toezicht op de onteigening niet mocht uitoefenen ; dat een probleem van machtoverschrijding steeds beroepbaar is (A.P.R., tw. Beroep in Burg. en Kooph. nrs. 112 en 113) ;

## 2. Omtrent de machtoverschrijding door de eerste rechter :

Overwegende dat in de inneming nummer 37 — zijnde een eigendom gekadastraerd te Deinze, onder sectie B nummer 421 i — twee delen moeten onderscheiden worden ;

Overwegende dat een in geel gekleurde driehoek van 3 à 3,5 meter aan de straat hetzij ongeveer een derde van de voorgevel, en van 4,5 à 5 meter aan de zijgevel bestemd is tot inlijving bij de openbare weg ; dat de onteigening dringend was voor dit perceel en de vereisten van artikel 25 van de Besluitwet van 2 december 1946 werden in acht genomen, nu het werk de werkloosheid zou verminderen ; dat de Vrederechter derhalve niet de macht had de onteigening te beknibbelen, voor wat dit perceeltje aangaat ;

Overwegende dat integendeel de onteigening van het overige, in paars gekleurde, deel van de inneming had moeten voldoen aan de vereisten voor een onteigening tot ruil- of herverkaveling en ze trouwens een machtsafwending betekent, zodat de Vrederechter desaan gaande geen machtoverschrijding pleegde ;

Overwegende immers dat voor bedoeld deel van geïntimeerde eigendom de Staat onder het mom van een onteigening van een zone, in werkelijkheid de ruil- of herverkaveling op het oog heeft, bedoeld in artikel 3, g van de Besluitwet van 2 december 1946, zonder echter de in hetzelfde lid voorgeschreven aanduidingen te verstrekken ;

Overwegende dat, wat meer is, het werkelijk doel niet een openbaar maar een privaat belang is, namelijk het gebouw of de grond ter beschikking te stellen van de eigenaar van de inneming 35, dat de onteigeningsmacht van de Staat aldus werd afgewend ;

Overwegende dat het bovenvermelde inzicht tot herverkaveling ten bate van voornoemde eigenaar ondermeer blijkt a) uit het plan dat vermeldt : « onteigening voor herverkaveling » b) uit de lankmoedigheid van de appellant die de inneming nummer 35 niet opruimt, alhoewel enkel hierdoor de beoogde werken worden verhinderd, c) uit de brief van de voorzitter van het comité tot aankoop d.d. 19 april 1957, waarin hij schrijft : « dat, indien aan de tegenpartij de hoek zou toegekend worden, dit een stoornis zou teweeg brengen in de orde die vóór de onteigening bestond en meteen een benadeling van de overige eigenaars. Het is immers billijk en aangewezen dat hij, die vroeger de hoek bezette, ook na de onteigening op de hoek blijve » en d) uit het plan zelf dat toch geen enkel andere inneming bevat die een zo gering verband heeft met de uit te voeren werken ;

## Op die gronden :

De Rechtbank, gelet op de artikelen 2, 24, 34, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken ;

Alle andere besluiten verwerpend ;

Verklaart het beroep ontvankelijk ;

Bevestigt het aangevochten vonnis in zijn beschikkingen doch enkel voor wat het paars gekleurd deel van de inneming nummer 37 en de kosten aangaat ;

Doet het integendeel teniet voor de geel gekleurde driehoek van zelfde inneming en, opnieuw rechtdoende dienaangaande, zegt de onteigeningsprocedure wettig en verzendt de partijen naar de eerste rechter voor verdere behandeling ;

Verwijst de appellant in de kosten van deze aanleg.

NOOT : Het is algemeen bekend dat onze hoven en rechtbanken, onder invloed van de enge opvattingen over het beginsel van de scheiding der machten die ten tijde van het intermediaire recht in Frankrijk hoogtij vierden, en met veronachtzaming van de inzichten van onze grondwetgever, ten opzichte van de handelingen van de administratie lange tijd een al te grote schroomvalligheid hebben betoond.

Overbekend is ook de belangrijke ommekeer die zich kort na de eerste wereldoorlog onder impuls van procureur-generaal P. Leclercq op het stuk van de overheidsaansprakelijkheid heeft voorgedaan.

Er bestaan goede redenen om te geloven dat een nieuwe ommekeer in de justitiële rechtspraak ten opzichte van de administratieve handelingen, die zich sinds de tweede wereldoorlog heeft voltrokken, nog geen gemeengoed van de jurist is geworden. Wij bedoelen het betrekken van het begrip « machtsafwending » bij het toetsen van de wettigheid der administratieve handelingen door de justitiële rechter.

\* \* \*

Machtsafwending kan worden bepaald als een onwettigheid begaan door een overheid, die een rechtshandeling welke binnen haar bevoegdheid valt, verricht met oogmerken die niet stroken met het doel waarvoor de aangewende macht haar werd toegekend, t.w. het nastreven van het algemeen belang binnen de grenzen van haar functie.

Er werd nooit beweerd, althans niet in de Belgische rechtsleer, dat het aanwenden van een bevoegdheid tot een doel waarvoor zij niet is toegekend een handelen overeenkomstig de wet zou zijn (1).

Het kan dan verwondering wekken dat onze hoven en rechtbanken machtsafwending vroeger doorgaans niet hebben gecensureerd, vermits zij luidens artikel 107 van de grondwet de algemene, provinciale en plaatselijke besluiten en verordeningen slechts toepassen voor zover deze « met de wetten overeenkomen ».

In zijn merkwaardige openingsrede gehouden voor het Hof van Cassatie op 15 september 1939, en getiteld « Le Conseil d'Etat et le pouvoir judiciaire » heeft procureur-generaal (toen advocaat-generaal) R. Hayoit de Termicourt de oorzaken van deze houding nagevorst. Zij zijn tweërlei volgens hem.

De eerste oorzaak ligt in de traditie, in de kracht van het precedent in de rechtspraak van ons hoogste rechterlijk college. Toen het Hof van verbreking de aangelegenheid voor de eerste maal te beoordelen kreeg, had het juridisch begrip van de machtsafwending nog niet duidelijk vorm gekregen, en werd noch

in België, noch in Frankrijk een onderscheid gemaakt tussen de discretionaire macht van de administratie en de willekeurige handelingen, welke onder de dekmantel van deze macht werden verricht.

Toen op 24 oktober 1866 het berucht arrest Meeus (Pas., 1867, I, II) in verenigde kamers werd uitgesproken, was onze rechtspraak nog volledig in de ban van een theorie, die terugging tot ver vóór onze grondwet, en de inzichten van onze grondwetgevers grotelijks miskende door een zo eng mogelijke opvatting te huldigen van de bevoegdheid van de rechterlijke macht bij het beoordelen van de wettigheid der overheidshandelingen.

Onder de dwang van deze enge opvattingen, waarvan de naam van Henrion de Pansey als grote promotor verbonden is gebleven, oordeelde het hof, op tegenstrijdig advies van procureur-generaal Mathieu Leclercq, dat de rechterlijke macht niet bevoegd was om te onderzoeken of een vrouw, die door het college van burgemeester en schepenen krachtens artikel 96 van de gemeentewet aan de controle op de onttucht vrouwen werd onderworpen, zich wel kennelijk aan onttucht overleverde. Aldus ontzegde het hof zich niet enkel om het even welke controlebevoegdheid op de uitoefening van een bepaalde discretionaire macht, maar verklaarde het zich zelfs onbevoegd om te onderzoeken of deze macht wel binnen de door de wet uitdrukkelijk bepaalde grenzen was uitgeoefend.

Een tweede oorzaak van de weigerachtige houding van onze rechtspraak dient volgens procureur-generaal R. Hayoit de Termicourt te worden gezocht in de wijze waarop machtsafwending moet worden opgespoord.

De gevallen waarin het bewijs van de nonconformiteit met het doel van de wet in de administratieve akte zelf openlijk voorhanden is, zijn zeldzaam. Meestal moet dit bewijs worden gezocht in administratieve beschikkingen en in de verklaringen van de overheid die de beschikking heeft getroffen. Buiten het geval van misdrijf zijn de rechtbanken voorzeker onbevoegd om een onderzoek naar de gedragingen van de administratieve overheden in te stellen en deze te ondervragen over de aard van hun bedoelingen. Uit deze onbevoegdheid is men gaan afleiden dat de rechtbanken nooit de motieven van een administratieve beschikking mogen critiseren, zelfs niet wanneer de machtsafwending kan worden afgeleid uit de motivering of uit de regeling van de beschikking zelf, of uit vaststaande feiten die aan de rechter worden voorgelegd.

Hierbij aansluitend dient te worden opgemerkt dat het Hof van Cassatie, in tegenstelling met de mening geuit door R. Hayoit de Termicourt, in de regel wel het onwettig doel schijnt te hebben gecensureerd dat in het betwiste administratieve besluit zelf, hetzij in motivering hetzij in de beschikking uitdrukkelijk werd toegegeven <sup>(2)</sup>.

Zulke gevallen vallen echter buiten een ten volle verantwoord begrip van de machtsafwending. Terecht oppert Prof. A. Mast de mening dat een zweem van uiterlijke regelmatigheid tot de eigen aard van de machtsafwending behoort en deze van de gewone vormen van wetsovertreding onderscheidt <sup>(3)</sup>.

Aldus opgevat ontsnapte machtsafwending tot voor kort volkomen aan de censuur van de rechtbanken der rechterlijke macht.

Een arrest van het Hof van Cassatie van 14 juni 1948 heeft de ommekeer ingeluid.

In dit arrest laat het Hof duidelijk als onwettig uitschijnen het gebruik maken door een ambtenaar van de hem bij de wet opgedragen beoordelingsbe-

voegdheid « tot een ander doel dan tot datgene met het oog waarop de wet hem dezelve toekent ».

Dit arrest dient gezien te worden in het licht van de besluiten die er aan voorafgaan en waarin procureur-generaal R. Hayoit de Termicourt, die de rechtstreekse bewerkster van deze ommekeer mag worden genoemd, heeft gezegd :

« Le détournement de pouvoir une fois constant, entache d'illégalité l'acte administratif au même titre que tout autre excès de pouvoir ; partant les cours et tribunaux, auxquels l'application d'un règlement ou d'un acte administratif est demandée, ont compétence pour vérifier s'il résulte soit du texte de l'acte administratif soit d'éléments acquis aux débats qu'un détournement de pouvoir est constant. Dans l'affirmative l'acte est illégal et les cours et tribunaux doivent en refuser l'application (Const., art. 107) ». <sup>(4)</sup>

Sinsdien werd dit standpunt in verschillende arresten bevestigd. <sup>(5)</sup>

\* \* \*

Welke zijn de oorzaken van deze wending in de rechtspraak van ons hoogste rechtsprekend college, en is het nieuwe standpunt gerechtvaardigd ?

Het is voorzeker geen toeval dat de geboorte van de nieuwe rechtspraak samenvalt met de bekendmaking van de wet tot inrichting van de Raad van State van 23 december 1946.

Dit verband was trouwens vroeger reeds door procureur-generaal R. Hayoit de Termicourt zelf uitdrukkelijk onthuld in de hierboven reeds aangehaalde mercuriale van 1939, waarin hij zegde :

« Quel que soit d'ailleurs l'état actuel de la jurisprudence, dès l'instant où il se déduira sans ambiguïté de la loi elle-même qu'un acte administratif entaché de détournement de pouvoir est un acte illégal, hors de conteste sera aussi l'obligation pour les cours et tribunaux de se conformer, à l'égard de pareil acte à la prescription de l'art. 107 de la Constitution. On ne saurait en effet, justifier l'opinion qu'un détournement de pouvoir étant constant, le Conseil d'Etat dût déclarer l'acte illégal et même l'annuler, tandis que les tribunaux seraient, dans les mêmes circonstances et en dépit de l'art. 107, tenus de considérer l'acte comme légal et, partant de l'appliquer ».

Er is dus geen twijfel mogelijk : het van kracht worden van de wet van 23 december 1946, en meer bepaald van artikel 9 daaruit, waarbij aan de Raad van State uitdrukkelijk wordt opgedragen machtsafwending te censureren, heeft de wijziging in de houding van de justitiële rechter uitgelokt.

Kan het betoog door procureur-generaal R. Hayoit de Termicourt in dit verband naar voor gebracht voorkomen worden onderschreven ?

Wij menen van niet. Dit betoog geeft aanleiding tot twee bedenkingen.

Vooreerst heeft de wetgever bij ons weten nergens uitdrukkelijk gezegd dat hij machtsafwending als een gewone onwettigheid beschouwde, en ligt dergelijke conclusie niet onvermijdelijk besloten in de wettekst waarbij aan de Raad van State controlerecht op machtsafwending uitdrukkelijk wordt toegekend. De Raad van State is een rechtscollege opgericht bij de uitvoerende macht, en het is derhalve niet « a priori » uit te sluiten dat zijn bevoegdheid zich buiten het gebied van de strikte wettelijkheid zou uitstrekken. <sup>(6)</sup>

Een tweede bedenking bij de hierboven bedoelde bewijsvoering is deze : de justitiële rechter had werkelijk geen wenk — werkelijke of vermeende — van de wetgever af te wachten om de controle op machtsafwending tot zich te trekken. Met de stilzwijgende

instemming van de wetgever bepaalt de rechter immers in zekere mate zelf het gebied van de wettelijkheid. En men kan zelfs zeggen dat de recente strekking tot rechtsvervolmaking en rechtsverfijning schier uitsluitend uitgaat van de rechter, geholpen en gesteund door de rechtsleer. (7) Wanneer de justitiële rechter begrippen als «rechtsmisbruik» en «wetsontduiking» zonder enige wetgevende tussenkomst in zijn wettigheidscontrole heeft betrokken, wat belette hem dan hetzelfde te doen ten aanzien van het begrip «machtsafwending»?

Uit dit alles kan rustig het volgende worden besloten: de wet tot inrichting van de Raad van State van 23 december 1946 is wel de aanleiding, niet echter de ware oorzaak van de hier besproken jurisprudentiële ommekeer geweest. Deze wet is als een louter psychologische factor werkzaam geweest: de justitiële rechter heeft daarin de aansporing — niet de juridische grond — gevonden om zijn traditionele terughoudendheid ten opzichte van de handelingen van de administratie enigszins te doorbreken met het begrip machtsafwending in zijn wettigheidscontrole te betrekken.

Wat er ook van zij, deze ommekeer was reeds op voorhand door de rechtsleer met instemming begroet. (8)

Bij ons weten heeft slechts één enkele auteur tegen deze ommekeer stelling genomen: in een noot onder een vonnis van de politierechtbank van Ekeren van 20 januari 1955 stelt een anonieme commentator in de *Revue communale* zich daartegen heftig te weer. (9) Het is belangwekkend zijn bewijsvoering hier even te ontleiden.

De commentator wijst terecht op de zeer delicate appreciaties die voor het opsporen van de oogmerken van de administratieve overheid kunnen vereist zijn. Men kan echter van mening zijn dat hij enigszins te ver gaat waar hij zijn beschouwingen in verband hiermee besluit als volgt: «Lorsque le Conseil d'Etat annule pour détournement de pouvoirs, il prononce nécessairement un jugement politique. Il le fait, parce que le législateur l'a voulu et lui a fait confiance».

Het kan inderdaad voorkomen dat de rechter, wie wordt gevraagd machtsafwending op te sporen, zich tot een beoordeling genoopt ziet die de politiek raakt. Doch zulke gevallen zullen wel uitzondering zijn, en het is duidelijk dat de justitiële rechter zich aan zulke beoordeling niet zal wagen.

Is echter een politieke beoordeling vereist, wanneer de bewijzen voorliggen dat een politiebevoegdheid op gemeentelijk vlak werd uitgeoefend om bepaalde handelaars te bevoordelen of dat een tuchtstraf werd opgelegd om wraak te nemen?

Een groot aantal van de gevallen van machtsafwending bewegen zich juist op het gebied van de kleine persoonlijke drijfveren.

De commentator van de *Revue communale* schijnt ook groot belang te hechten aan het feit dat de wetgever voor vernietiging wegens machtsafwending door de Raad van State een bijzondere en plechtige procedure heeft voorgeschreven. (10) Zo stelt hij de vraag: «Ce que dix conseillers d'Etat peuvent faire, en vertu de textes exprès d'une loi longuement discutée au Parlement un juge de paix peut-il le faire?»

De vraag is niet zuiver gesteld overeenkomstig de ware toestand.

Vooreerst is een vrederechter, wanneer hij een machtsafwending vaststelt, niet bevoegd om dezelfde sanctie uit te spreken als de Raad van State; hij kan de betrokken administratieve handeling niet vernietigen

maar alleen weigeren ze toe te passen. De belangrijkheid van dit onderscheid vergt geen toelichting.

Er is nog een tweede even belangrijk onderscheid. Tegen een vernietiging door de Raad van State is geen enkele voorziening mogelijk; een vonnis van de vrederechter is meestal vatbaar voor hoger beroep en staat altijd onder de controle van het Hof van Cassatie.

De besproken commentaar ziet ook een bezwaar in het feit dat de betrokken administratieve overheid in een strafgeding veelal geen partij zal zijn en zich derhalve tegen de beschuldiging van machtsafwending niet kan verdedigen:

«En l'espèce, la commune contre laquelle le juge de paix a prononcé «une véritable condamnation morale» n'a même pas été appelée à la cause!»

Hierbij kunnen heelwat bedenkingen worden gemaakt.

De vaststelling van een machtsafwending door de rechter houdt niet noodzakelijkerwijs «une condamnation morale» van de betrokken overheid in. De kwade trouw behoort immers niet tot de essentie van de machtsafwending, zoals blijkt uit de bepaling van het begrip zelf. Het kan voorkomen dat de overheid met de beste subjectieve bedoelingen bezielde, zich nopens de juiste betekenis van haar bevoegdheid heeft vergist. (11)

Bovendien schijnt het aangehaalde argument tegen de beoordeling van machtsafwending door de strafrechter, eerder gericht te zijn tegen de inrichting van onze strafrechtspleging, en meer bepaald tegen het beginsel daaruit dat alleen het Openbaar Ministerie de wettigheid van de besluiten en verordeningen van de administratieve overheid verdedigt. Wanneer men zich immers in een bepaald geval op het standpunt plaatst dat zulks onvoldoende is, en dat de betrokken overheid ambtshalve dient te worden in zake geroepen om de wettigheid van haar besluiten te verdedigen, dan is het logisch dit standpunt te veralgemenen en toe te passen op alle gevallen waarin de wettigheid van administratieve besluiten vóór de strafrechter wordt betwist.

Er zijn immers betwistingen nopens de gewone wettigheid van besluiten denkbaar, waarbij de betrokken overheid evenveel belang kan hebben om persoonlijk tussen te komen als bij een betwisting betreffende machtsafwending.

Met deze opmerking hebben wij de beslissende vraag in het debat aangeraakt, waaraan alle andere beschouwingen en argumenten eigenlijk volkomen ondergeschikt zijn. Deze vraag luidt: is machtsafwending een onwettigheid?

Volkomen logisch met zijn standpunt beantwoordt de commentator van de *Revue communale* deze vraag negatief. Volgens hem wordt door een machtsafwending alleen het algemeen belang geschonden, niet de wet.

Zoals boven reeds werd opgemerkt, blijkt de auteur in België met deze zienswijze alleen te staan. Ook in Frankrijk en Nederland is de overgrote meerderheid van de rechtsleer de mening toegedaan dat machtsafwending een vorm van onwettigheid is.

Het zou ons te ver leiden binnen het beperkte bestek van deze aantekeningen over dit punt te gaan uitweiden. (12) Wij mogen ons beperken in dit verband volgende zeer treffende passus aan te halen van de Nederlandse auteur Vegting:

«Het orgaan, dat een beschikking vaststelt ter verwezenlijking van een ander doel dan dat, waarvoor hem de bevoegdheid tot beschikken is gegeven, handelt in strijd met de wet, ook als het nagestreefde doel op

zichzelf niet afkeurenswaard is. Het kan zijn dat het doel der wettelijke regeling niet met zoveel woorden daarin is neergelegd ; door afwijking van het doel der regeling komt het overheidsorgaan dan misschien niet in strijd met de woorden der wet, maar wel met haar geest...

Nadat de wetstoepasser en rechtsbeoefenaar zich op een ruimer standpunt gingen stellen dan dat van een enge woordinterpretatie, moesten zij gemakkelijker oog krijgen voor het positiefrechtelijk karakter van deze achter de woorden der wet liggende grondslagen». (13)

Ten slotte kan men zich afvragen of er geen misverstand in het spel is wegens de zo uiteenlopende verschijningsvormen die machtsafwending kan aannemen.

Eenieder, ook de commentator van de Revue communale, is het ermee eens dat de gewone rechter het onwettige doel mag censureren dat door de administratie in haar besluit zelf wordt toegegeven. Daar hebben we dus onbetwistbaar met een onwettigheid te maken.

Wanneer de overheid nu het onwettige doel toegeeft niet in haar besluit zelf, maar in een stuk dat zich in het dossier bevindt, dan zou het geval er plots helemaal anders gaan uitzien, alles zou vanuit het standpunt van de wettigheid in orde zijn en de rechter zou de ogen moeten sluiten.

Dit is toch niet redelijk vol te houden.

De zo juist gemaakte vergelijking doet duidelijk inzien dat de houding van de tegenstanders van het wettelijkheidsstandpunt niet is te verantwoorden door strikt principiële beschouwingen. Het kan alleen zijn ingegeven door praktische overwegingen en nl. door het inzicht dat de rechter voor delikate gevallen kan komen te staan dan het hierboven aangehaalde en dat het daarom verkieslijk is hem uit naam van het beginsel van de scheiding der machten principiële alle controle op machtsafwending te ontzeggen, liever dan hem het gevaar te zien lopen tot kiese interpretaties ten opzichte van de houding van de administratie te zien overgaan.

Zulke vrees kan echter o.i. niet het standpunt verantwoorden dat de rechter wil voorschrijven zich in sommige gevallen ziende blind te houden.

Deze overwegingen brengen ons tot het besluit dat gans het probleem van de rechterlijke controle op machtsafwending een kwestie van maat houden is. En hier ligt het voor de hand dat de justitiële rechter wegens de aard der zaken zelf zich niet zo ver te wagen heeft als de administratieve.

Procureur-generaal R. Hayoit de Termicourt heeft zulks van stonde aan zeer goed ingezien, zoals blijkt uit zijn reeds meer aangehaalde openingsrede, waarin hij volgende waarschuwing laat horen :

« Mais, j'y insiste, les cours et tribunaux ont, en cette matière délicate, à faire preuve de réserve et de prudence ; leur modération et le contrôle de la Cour permettent d'affirmer qu'il en sera ainsi ». (14)

\*\*\*

Het bovenstaand vonnis van de rechtbank te Gent, wijst er eens te meer op dat de jurisprudentiële ommekeer enkele jaren geleden ingezet aan de top, geleidelijk alle geledingen van de rechterlijke macht doordringt en in ons rechtsleven als verworven mag worden beschouwd.

Dit vonnis is buitengewoon interessant omdat het optreedt op een gebied waarop de vraag naar de bevoegdheid van de gewone rechter om machtsafwending

te censureren bijzonder is omstreden geweest, nl. de onteigening te algemene nutte. De bevoegdheid van de Raad van State om kennis te nemen van een beroep tot vernietiging tegen een koninklijk besluit waarbij machtiging tot onteigening wordt verleend, wordt immers door het antwoord op deze vraag bepaald. (15)

Dit vonnis bewijst tevens hoe zeer verantwoord en wenselijk de ommekeer was.

De rechtbank stelt vast, dat met machtsafwending werd verricht en derhalve ongeldig is, de op grond van de besluitwet van 2 december 1946 uitgevoerde onteigening, die in werkelijkheid een ruil- of herverkaveling op het oog heeft, bedoeld bij artikel 3, g, van de genoemde besluitwet zonder dat de aldaar voorgescreven aanduidingen verstrekt worden, en die bovendien een uitsluitend privaat belang beoogt te dienen.

De rechtbank steunt haar oordeel o.m. op de volgende aanwijzingen :

1° op het onteigeningsplan zelf is met betrekking tot de bedoelde strook vermeld : « onteigening voor herverkaveling » ;

2° een brief van de voorzitter van het comité tot aankoop, waarin deze schrijft « dat, indien aan de tegenpartij de hoek zou toegekend worden, dit een stoornis zou teweeg brengen in de orde die vóór de onteigening bestond en meteen een benadeling van de overige eigenaars. Het is immers billijk en aangegeven dat hij, die vroeger de hoek bezette, ook na de onteigening op de hoek blijve ».

Hieruit blijkt dat de rechtbank de bekentenis van het onwettige oogmerk van de handelende overheid in het dossier zelf heeft aangetroffen.

Er kan geen sprake zijn van enig aanstoot gevend onderzoek ten opzichte van de administratie.

Het onderhavige vonnis laat als het ware een schoolvoorbeeld zien van duidelijke machtsafwending die door de justitiële rechter zonder bezwaar kan worden gecensureerd.

Vóór de hier besproken jurisprudentiële ommekeer werd zulke censuur nochtans door het Hof van Cassatie veroordeeld, omdat het bewijs van het onwettige doel niet wordt aangetroffen in de akte zelf die de getoetste administratieve beslissing inhoudt.

\*\*\*

Als slotbeschouwing moge nog even de aandacht worden gevraagd voor het op het eerste gezicht eigenaardige verschijnsel, dat de interessantste toepassingen van het begrip « machtsafwending » tot op heden kunnen worden aangetroffen niet in de rechtspraak van de Raad van State, maar wel in die van onze gewone rechtbanken.

De Raad van State heeft tot hertoe slechts vijf vernietigingen uitgesproken gegrond op machtsafwending. Het zijn vijf, schier identieke en niet bijzonder boeiende gevallen van benoeming van een gemeentesecretaris met het persoonlijk belang van de betrokkene en niet met het algemeen belang als oogmerk (16).

De toepassingen door de gewone rechtbanken zijn wellicht niet talrijker, maar de bekende gevallen zijn interessanter en meer gevarieerd.

Dient men hieruit te besluiten dat de administratieve rechter ten opzichte van de administratieve handelingen meer terughoudendheid aan de dag zou leggen dan de gewone rechter ?

Zulks is beslist niet het geval. Maar de Raad van State hanteert middelen die de gewone rechter vreemd zijn — zoals dit gegrond op de ontstentenis van wettelijk toelaatbare motieven — en die hem bijna altijd

in staat stellen vernietiging uit te spreken zonder tot het begrip « machtsafwending » zijn toevlucht te nemen.

De omstandigheid dat een bijzondere rechtspleging is voorgeschreven om op grond van machtsafwending te vernietigen verscherpt onafwendbaar de tendentie bij de Raad van State om het op machtsafwending gegronde middel als uiteraard subsidiair te beschouwen en om het even welke andere mogelijkheid tot vernietiging bij voorkeur aan te grijpen.

Bovendien heeft men in de rechtspraak van de Raad van State een strekking menen te ontwaren om ook de inhoud van het klassieke begrip te verenigen door er de factor « kwade trouw » als essentieel in op te nemen. (17)

Dit alles heeft ontstaan gegeven aan een paradoks in ons rechtsleven, die als volgt kan worden beschreven: een bijzonder rechtsmiddel, machtsafwending genaamd, dat in ons land door de wetgever werd ingevoerd uitsluitend ter attentie van de Raad van State, is sindsdien door de gewone rechtbanken ter hand genomen en schijnt in justitiële rechtspraak meer toekomst te hebben dan in de administratieve.

F. Debaedts.

(1) Zie o.m. noot C. Cambier, onder Aarlen, 13-7-1946, J.T. 1946, 473; noot F. De Visschere, onder ibid., T. Best. 1946, 260; noot P. De Visscher, onder Cass. 21-2-1946, R.J.D.A. 1946, 173; noot A. Mast, onder Brussel, 5-7-1947, R.J.D.A. 1947, 106; A. Vander Stichele, Het Toetsingsrecht, R.T. 1946, 370.

(2) Cass. 9-11-1885, Pas. 1885, I, 274; Cass. 18-1-1892, Pas. 1892, I, 86 met de conclusies van adv.-gen. Bosch, Cass. 8-6-1892, Pas. 1892, I, 292 met de conclusies van proc.-gen. Mestdach de ter Kiele; Cass. 11-7-1939, Pas. 1939, I, 359.

(3) Zie noot A. Mast, onder Brussel, 5-7-1947, R.J.D.A. 1947, 107.

(4) Pas., 1948, I, 375.

(5) Cass. 28-5-1951, Pas. 1951, I, 652 met noot; Cass. 19-10-1953, Pas. 1954, I, 109; Brussel, 4-2-1953, J.T. 1953, 309.

(6) Vergelijk bv. de bevoegdheid van de Raad van State in Italië aan wie is opgedragen om sommige gebieden te oordelen over opportuniteit én billijkheid, zie W. Lambrechts, De evolutie van de administratieve rechtspraak in Italië en de rol van het « Belgisch systeem », in R.W. 1961-1962, kol. 2457-2466. Tevens kan worden verwezen naar het Franse voorbeeld waar, alle inspanningen van de rechtsleer ten spijt, de justitiële rechtscolleges zich de controle op machtsafwending blijven onttrekken en deze uitsluitend aan de Raad van State overlaten. Dit systeem laat de keuze open ofwel machtsafwending als loutere schending van het algemeen belang aan te merken, ofwel een beroep te doen op de troebele voorstelling van een dualistisch wettelijkheidsbegrip.

(7) J. Ronse, Rechtsvernieuwing - Rechtsverfijning, R.W. 1951-1952, 289.

(8) Zie noot (1).

(9) Rev. comm., 1955, 85. Zie ook R.W. 1954-1955, 1565.

(10) Artikel 48, tweede lid, van de wet van 23 december 1946, zoals gewijzigd bij de wet van 15 april 1958, art. 9, bepaalt: « Telkens wanneer een kamer erkent dat er aanleiding bestaat tot herziening of vernietiging wegens machtsafwending, wordt de zaak van rechtswege naar de algemene vergadering van de afdeling verwezen. »

(11) Zie Cyr. Cambier, noot onder Brussel, 7-2-1945, J.T. 1945, p. 234, en noot onder Aarlen, 13-7-1946, J.T. 1946, p. 473; F. De Visschere, Noot onder Aarlen, 13-7-1946, T. Best. 1946, p. 260.

(12) Zie hierover A.P.R., v° Machtsafwending, nrs. 29 - 49.

(13) W.G. Vegting, Administratief recht, Alphen a/d. Rijn, 1954, I, p. 241.

(14) Op. cit., p. 23.

(15) Aanvankelijk verklaarde de Raad van State zich bevoegd om kennis te nemen van de middelen die de interne wettigheid van dergelijke besluiten betreffen. (Zie o.m. noot A. Depondt onder arrest Van der Linden, 6-3-1953, in R.W. 1953, kol. 14488, Cyr. Cambier, le contrôle de la légalité interne des actes de l'administration, J.T. 1955, p. 50; Ch. Huberlant, Le Conseil d'Etat et les compétences spéciales attribuées au pouvoir judiciaire, J.T. 1953, 583).

Naderhand hield de Raad van State rekening met de ommekeer in de justitiële rechtspraak en verklaarde hij zich volkomen onbevoegd. (Zie R.v.St., Huysmans, nr. 5565, 26-3-1957, Verz. arresten en adviezen, blz. 200; id., Société Notre Dame de Laeken, v.z.w., nr. 6264, 13-5-1958, id. blz. 412; zie nochtans impliciet anders id., Pecriaux, nr. 5685, 7-6-1957, ideem, blz. 357).

(16) R.v.St. Exelmans, nr. 985, 30-6-1951, Verz. arresten en adviezen, blz. 424; Schraepen, nr. 1632, 11-6-1952, id., blz. 576; Matthys, nr. 2574, 16-6-1953, id., blz. 872; Detry, nr. 3748, 26-10-1954, id., blz. 882; Janssens, nr. 8712, 3-7-1961, id., blz. 642.

(17) Zie noot onder R.v.St., Hut, nr. 7149, 18-6-1959, in Revue communale, 1959, p. 150 en volg.

## VREDEGERECHT TE SINT-TRUIDEN

21 mei 1963.

Rechter: M. A. Roelants.

Advokaten: Mrs. Kindermans loco Bijvoet, Kranzen loco Gruyters en de Bidlot Thorn.

### 1. Bevoegdheid en aanleg. — Verknochtheid.

### 2. Rechtspleging in burgerlijke zaken en in zaken van koophandel. — Wijziging van het voorwerp van de dagvaarding voor de vrederechter.

1. Wanneer een tegen twee gedaagden voor de vrederechter aanhangig gemaakte vordering voor een der gedaagden onder de bevoegdheid van de Rechtbank van Koophandel en voor de andere onder die van de vrederechter ressorteert en de vordering anderszins van die aard is dat eenheid van berechting vereist is om tegenstrijdigheid van beslissingen of onmogelijkheid van tenuitvoerlegging te voorkomen, is de rechter onbevoegd. In een dergelijk geval van verknochtheid moet de in art. 37 bis van de wet op de bevoegdheid bepaalde orde van voorkeur in acht worden genomen (art. 37 ter wet op de bevoegdheid).

2. Het voorwerp van de in het exploit van dagvaarding voor de vrederechter vervatte eis mag zonder het akkoord van de procespartijen niet gewijzigd worden.

Poel t./ Gemeente Sint-Truiden en N.V. Compagnie Générale des Conduites d'eau.

Overwegende dat de vordering van eiser er toe strekt verweersters te doen veroordelen tot betaling van 2.321 F ten titel van schadevergoeding wegens een verkeersongeval, waarvan eiser op 2 april 1961 het slachtoffer werd;

Overwegende dat de vordering, meer dan 2.000 F bedragend, een handelsrechtelijk karakter heeft, in hoofde van tweede gedaagde; en derhalve in de bevoegdheid valt van de handelsrechtbank, althans wat deze gedaagde betreft; dat de Vrederechter derhalve onbevoegd is « ratione summae » (art. 2, lid 2 en art. 12, lid 1 van de Bevoegdheidswet);

Overwegende anderzijds dat mag aangenomen worden dat de vordering, in hoofde van eerste gedaagde, onder de bevoegdheid van de Vrederechter ressorteert;

Overwegende dat de vordering tegen de twee verweersters, van die aard is dat er eenheid van berechting geveerd is om tegenstrijdigheid van beslissingen of onmogelijkheid van uitvoering te voorkomen;

Dat derhalve de eis van eerst af voor dezelfde rechtbank mag gebracht worden, zoals het in casu rechtmatig zou voorkomen, mits de voorrang onder de rechtbanken door art. 37 bis der bevoegdheidswet na te leven;

Dat in casu, de Rechtbank van Koophandel dient verkozen te worden boven het Vredegerecht, overeenkomstig art. 37 bis, 4° van de wet op de bevoegdheid;

Overwegende dat aanlegger, bij besluiten hierbij gevoegd, zich gedraagt als naar recht ten opzichte van « tweede » gedaagde, d.w.z. dat hij alzo deze onbevoegdheid van de Vrederechter aanvaardt;

Dat aanlegger anderzijds zijn eis staande houdt tegen eerste gedaagde en deze volledig aansprakelijk stelt voor de door hem opgelopen schade;

Overwegende dat deze houding indruist tegen de

principes van de Wet op de bevoegdheid, hierboven aangehaald, en bovendien het « gerechtelijk contract » grondig wijzigt;

Overwegende dat het gerechtelijk contract moet gelden zoals het omschreven is in de inleidende dagvaarding, zulks zolang de partijen niet akkoord gaan voor de Vrederechter dit contract te wijzigen en derhalve zich niet langer houden aan de inhoud van de dagvaarding (Cass. 17-3-1938, Pas. 1938, I, 131 en 9-1-1930, Pas. 1930, I, 56);

Dat partijen in casu zulk akkoord niet voorbrachten en dienvolgens de inhoud van de inleidende dagvaarding ongewijzigd blijft;

*Om deze redenen :*

Wij, Vrederechter, alle andere of tegenstrijdige besluiten verwerpend en rechtdoende op tegenspraak;

Gelet op de artt. 2, 30, 34, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Verklaren ons onbevoegd om van de eis kennis te nemen, zeggen de vordering onontvankelijk en wijzen deze af;

Veroordelen aanlegger tot de kosten.

## VREDEGERECHT TE KONTICH

15 oktober 1963

Plaatsvervangend Rechter : M. Raymond Jacobs.

Advokaten : Mrs. J. Hellemans en E. De Cuyper.

**Rijksdienst voor de Pensioenen der Zelfstandigen. — Verjaring. — Dertigjarige termijn. — Driejarige termijn. — Geen toepasselijkheid van art. 2277 B.W.**

*De vorderingen van de Rijksdienst voor de Pensioenen der Zelfstandigen verjaren door verloop van dertig jaren, behalve ten aanzien van hen, die nagelaten hebben een pensioenfonds te vestigen : daarvoor geldt een verjaringstermijn van drie jaren.*

*Art. 2277 B.W. geldt alleen maar ten aanzien der verbintenissen ex contractu; het zou bezwaarlijk kunnen toepasselijk geacht worden op in 1804 onbestaande, zelfs niet voorstelbare rechtstoestanden, zoals het statuut der pensioenen voor zelfstandigen.*

R.P.Z. t/ Degeest.

Overwegende dat aanleggers eis, zoals het blijkt uit het exploit tot rechtsingang van 20 oktober 1962, de betaling beoogt ener som van 900 frank als saldo der voor de jaren 1956 à 1958 verschuldigde solidariteitsbijdragen, te vermeerderen met een som van 70 frank als interesten en de verweerder de tegen hem gestelde eis bestrijdt door middel der verjaring (art. 8, al. 3 der wet van 30 juni 1956 en alleszins art. 2277 B.W.);

Overwegende dat dit middel faalt, vermits het eerst bedoelde wetsartikel — en dus ook de daarvoor gevestigde verjaringstermijn — zeer duidelijk alleen maar het rechtsstatuut regelt van de personen, die nagelaten hebben een pensioenfonds te vestigen en zulks blijkt en uit de boven het art. 8 voorkomende titel en uit de stellige bewoordingen zelf van de besproken wetsbeschikking;

Overwegende dat de verweerder op dat rechtsstatuut geen aanspraak vermag te maken, vermits hij zich te zijner tijde aangesloten heeft bij de Pensioenkas voor Zelfstandigen van het V.E.V. en hij zich zodoende onderworpen heeft aan een rechtsstatuut, waarin geen verjaringstermijn gesteld is door de wet van 30 juni 1956, evenmin overigens als door de wet van 28 maart 1960;

Overwegende dat de ontstentenis der vestiging van een verjaringstermijn door de voornoemde wetten de verweerder ook niet machtigt de beschikking in te roepen, die vervat is in art. 2277 B.W., dat alleen maar verbintenissen ex contractu bedoelt en dat bezwaarlijk zou kunnen toepasselijk geacht worden op rechtstoestanden, die in 1804 onbestaande en zelfs ondenkbaar waren.

## BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

**Bezoek aan de Antwerpse Gasmaatschappij  
op 21 november 1963.**

De Vlaamse Conferentie werd op 21 november i.l. uitgenodigd door de Antwerpse Gasmaatschappij voor een bezoek aan haar instellingen. Talrijke confraters, sommigen vergezeld van hun echtgenoten, evenals verschillende magistraten waren dan ook bijeen gekomen in de gezellige conferentiezaal der Gasmaatschappij. Na een zeer geestig inleidend woord van de heer Rombouts, directeur, werd ons een overzicht gegeven van de huidige werkzaamheden en prestaties door Ing. Vanderhaeghen.

Voornamelijk de evolutie sinds het ontstaan van de maatschappij tot op heden werd onderlijnd. Feit dat vooral te wijten is aan de overschakeling « Gas als verlichting » tot « Gas als verwarmingsbron ».

Spreker wees op de enorme voorraden aan aardgas die thans in Nederland voorhanden zijn en die een omschakeling van de industriële evenals van de huishoudelijk apparaten zal teweeg brengen. Het gezelschap werd dan onder leiding van de heer Vanderhaeghen en enkele zeer vriendelijke technische ingenieurs naar de nieuw opgerichte fabriek en stockage werken te Oosterweel gevoerd. De Maatschappij had hiervoor een autobus ingelegd. Na bezoek aan deze instellingen die nog in volle opbouw zijn volgde een zeer gesmaakte receptie die ditmaal niet op basis van gas werd verzorgd.

Tijdens deze receptie werd aan een der magistraten die de opmerking had gemaakt dat een verwarmingsinstallatie met gas niet economisch was, door alle aanwezige specialisten het tegenovergestelde bewezen. Alle aanwezigen vertrokken in de late avond uiterst voldaan over het interessante bezoek en de uiterst verzorgde receptie terwijl hogergenoemde magistraat met volle overtuiging een vrijspraak gaf nadat hij zijn vergissing had ingezien.

## WETGEVING

### WETSVOORSTEL

**tot verhoging van het aantal magistraten in de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde.**

### Toelichting

Dames en Heren,

De rechtbank van Dendermonde is voor het ogenblik als volgt samengesteld :

— een voorzitter; twee ondervoorzitters; tien rechters. Het parket telt : een procureur ; zes substituten ; plus drie gedelegeerden.

De zetel telt dus 13 rechters.

De bevolking van het rechtsgebied van Dendermon-

de, dat zich uitstrekt over drie arrondissementen, bedraagt meer dan 463.000 personen. De verhouding is dus een rechter per 35.000 inwoners.

Vergeleken met andere rechterlijke gebieden is deze proportie uitzonderlijk gering. In Brussel, bijvoorbeeld, is die verhouding een rechter per 23.570 inwoners, in Charleroi een per 22.407 en in Gent een per 23.000.

Men vergeete niet dat, wat Dendermonde betreft, de nabijheid van de Hollandse grens een groot aantal zaken meebrengt en dat anderzijds de rechtbank van eerste aanleg ook dienst doet als rechtbank in koop-handelszaken voor het gebied van de kantons Dendermonde, Hamme, Wetteren en Zele.

Deze ontoereikendheid van het aantal magistraten heeft zeer nadelige gevolgen. Op dit ogenblik zijn meer dan 1400 zaken op het parket, waarvoor niet kan gedaagd worden, omdat de tijd om ze te beslechten niet voorhanden is.

Op burgerlijk gebied is er een enorme vertraging in de behandeling der zaken (op 31 december 1962 waren er 1180 te berechten en ook nog 410 koop-handelszaken) wat de belangen van de particulier ten zeerste schaadt.

Om een einde te maken aan deze toestand, dient de bezetting van de rechtbank tot een normaal peil te worden opgevoerd. Het huidig voorstel strekt ertoe het aantal effectieve rechters te verhogen tot 18 en het aantal substituten tot 9, zo zal men komen tot een verhouding van één rechter per 25.722 inwoners.

L. Moyersoen

#### Wetsvoorstel

##### Enig artikel.

Tabel 3 — Rechtbanken van eerste aanleg — gevoegd bij de wet van 3 april 1953, over de rechterlijke inrichting, wordt gewijzigd als volgt, voor wat de zetel van Dendermonde betreft :

President: 1; Ondervoorzitters: 3; Rechters: 14; Plaatsvervangende rechters: 6; Procureur des Konings: 1; Substituten van de procureur des Konings: 9; Hoofdgriffier: 1.

19 november 1963.

L. Moyersoen, E. Cooreman, A. Van Hoorick

## TAALKUNDIGE KRONIEK

### MARGINALIA (R.W. 7-4-1963)

« *En avançant, à petits pas, dans la carrière judiciaire, en changeant de centre d'observation, j'ai pu me convaincre chaque jour davantage que la probité de la langue allait de pair avec l'exactitude de la pensée, qu'il y avait un lien préétabli entre les formes de la diction et les règles du raisonnement et qu'un jugement se défendait d'autant mieux qu'il était mieux construit.* » (Pierre Mimin, *Le Style des jugements*, Parijs, 3e uitg. 1962, p. 11).

1. « ... bijdragen voor maatschappelijke zekerheid waartoe verweerster, volgens aanlegger, gehouden is in verband met onderscheiden leraars die in haar instelling muziekonderricht geven... ».

— « in verband met » is een uitdrukking die veel gebruikt wordt door schrijvers die geen moeite doen om het juiste woord te zoeken. Hier is dit ook het geval: het woord dat er moest staan is « voor ».

— Met « instelling » is kennelijk « inrichting » bedoeld, m.a.w. het gebouw, de lokaliteit, door de V.Z.W. (= de instelling) beheerd.

2. « ... en het vonnis niet *releveert* dat ... »

Waarom een vreemd woord schrijven wanneer het kan met een eigen woord? Zeker in een rechterlijke uitspraak die uiteraard voor iedereen verstaanbaar moet zijn. Hier kon geschreven worden: « in het licht stelt », « aanhaalt », « erop wijst dat » enz...

3. « ... gerechtvaardigd hebben *niet dan door* tegenstrijdige of dubbelzinnige gronden *die* met een ontbreken van gronden *gelijkstaan*... »

— De combinatie « niet dan door » wordt meer algemeen vermeden en weergegeven door « enkel door » of, hier beter, « met ».

Men schrijft wel eens eerst een negatie en dan een beperking met de betekenis van « tenzij », maar dan is de nadruk gelegd op de negatieve zin, als algemene regel, en in de zin met « tenzij » is dan een uitzondering bedoeld, een voorbehoud.

Bijvoorbeeld: « Niemand kan vrijgesteld worden van belastingen, tenzij »... De wijze waarop bijvoorbeeld in sommige wetteksten voorwaarden voor aanstelling of benoeming worden gesteld (Nul ne peut être nommé X, s'il n'a ...), doen ons denken dat er eigenlijke niemand voor die plaatsen in aanmerking kan komen, maar dat er wel enkele uitzonderingen zijn. Hier is de negatie geen algemene regel en zou het beter klinken als volgt: « Om tot X benoemd te worden moet men... » of « Wie tot X wil benoemd worden moet... ». De tekst is even exclusief, maar er is meer logica.

De zin hiervoor houdt ook zo een omgekeerde gedachte in: « Zij rechtvaardigen hun eis niet dan met ... gronden. » In plaats van « Zij rechtvaardigen... enkel met ...gronden. »

Natuurlijk kan ook in gewone taal dergelijke « niet... tenzij » constructie correct zijn, maar steeds met de gedachte aan de « niet »-zin als een soort « afterthought »: b.v. « Zij zullen niet komen, tenzij met de trein ». De spreker verwacht « ze » niet, maar acht het bij nader inzien wel mogelijk dat ze met de trein komen, want hun auto is stuk.

— Nu zijn het zeker niet de gronden « *die* met het ontbreken van gronden gelijkstaan », het is het rechtvaardigen met tegenstrijdige of dubbelzinnige gronden dat (in het voorbeeld « wat ») neerkomt op afwezigheid van gronden.

4. « ... uitgemaakt worden of het schip *ja dan neen* doelmatig gemeerd lag... »

Die « ja dan neen » is Frans, het Nederlands zegt « al dan niet ». Maar is die uitdrukking niet overbodig? Als iemand tot opdracht krijgt uit te maken of iets is, dan zal hij zeker wel komen zeggen dat het niet is, indien hij dit zo bevindt. Of zal hij dan naar huis gaan omdat men hem niet heeft opgedragen « ja » of « neen » te komen zeggen?

5. « ... meerdraden ... »

Om een schip vast te leggen heeft men meer dan een draad nodig. Men heeft de gewoonte hiervoor meertouwen, meerkabels of meertrossen aan te wenden.

6. ... wordt ze echter gepleegd *door* toeval of overmacht... »

« Door » leidt meestal de handelende persoon in (handelend voorwerp in een passieve zin). Daarom is het beter hierna een concreet woord als gepleegd maar niet « door » te schrijven, maar wel « bij » of « ten gevolge van ».

7. « ... door *het feit* van een derde » (= Fr. par le fait de... ):

Wie zijn woorden niet al te goed kan vinden spreekt

graag van een feit of van «het feit dat» enz. Men kan hier nochtans gemakkelijk iets meer gepast vinden: «door...» of «wegens...» of «door toedoen van een derde».

8. ...de feitelijke *elementen* waarin de aanvaring plaatsgreep...

Wat is er bedoeld? De feitelijke elementen van de aanvaring of de omstandigheden waarin deze plaatsgreep?

9. «...betaling ...der volgende bedragen...»

Een objectgenitief construeren we liefst met «van».

10. «O. dat de rechtbank, door te beslissen dat er geen deskundige dient aangesteld te worden..., de grond der zaak niet *aangeraakt* heeft...»

«Aanraken» wordt doorgaans letterlijk, dus materieel verstaan. In gevallen als dit waarin het Franse «toucher à» wordt weergegeven, schrijft men «raken»: «Dit raakt de grond niet...» enz.

11. «O. dat de feiten die aanleiding hebben gegeven tot deze vervolgingen, als volgt *kunnen samengevat*...»

De infinitief van de lijdende vorm omvat steeds het hulpwerkwoord «worden». Het weglaten van dit hulpwerkwoord is even fout als bijv. in het Frans schrijven «...peuvent résumés comme suit...»

Veel wordt «worden» ook ten onrechte weggelaten na dienen en hoeven: «Dit dient gedaan (te worden)...», «Hoeft het nog gezegd (te worden)...».

12. «Op 30-1-62 *werd* door de plaatselijke veldwachter vastgesteld dat slechts het gelijkvloerse gedeelte van het huis gebouwd *werd* en dat het met een plat dak *was* afgewerkt.»

Door het verkeerd gebruik van de werkwoorden wordt deze zin onzin.

Het eerste «werd» is goed, men heeft oog voor wat er op 30-1-62 gebeurde en schrijft de onvoltooid verleden tijd. Het tweede «werd» is fout. Het wijst erop dat men bezig was met het bouwen van «slechts» de benedenverdieping toen de veldwachter kwam kijken. Daar is niets kwaads mee bedoeld, men kon toch niet aan twee verdiepingen tegelijk bezig zijn. Wat vreemd lijkt is dat die benedenverdieping, hoewel nog in opbouw, reeds met een plat dak «was» afgewerkt. Dit «was» staat in de voltooid verleden tijd, wat erop wijst dat die werking op het ogenblik in het verleden voltooid was. Men heeft hier dus onzin geschreven. Dit ware vermeden indien men voor het tweede «werd» ook «was» had geschreven. Zo had de veldwachter een volledig afgewerkte benedenverdieping voor zich gehad en bij de overheden verslag kunnen uitbrengen over het stilleggen van het werk na afwerking van dit deel van het huis dat oorspronkelijk een eerste verdieping moest hebben, met een zadeldak.

13. «...dat betichte tot nu toe *niet bij machte* is geweest het optrekken van de verdieping en van het zadeldak te bekostigen...»

Tussen «betichte» en «tot» moet «er» staan, en na «niet», «toe». Zo zou men krijgen «dat b. er tot nu toe niet toe bij machte enz...». Mooi klinkt dat niet maar, men is bij machte «tot» iets en dus is men «ertoe» bij machte. Het voornamelijk bijwoord moet er staan.

Dit geldt ook voor alle werkwoorden met vaste voorzetsels:

|                    |                           |
|--------------------|---------------------------|
| verplicht tot...   | ertoe verplicht (te)...   |
| genoodzaakt tot... | ertoe genoodzaakt (te)... |
| gehouden tot...    | ertoe gehouden (te)...    |

|                       |                               |
|-----------------------|-------------------------------|
| afzien van...         | ervan afzien (te)...          |
| in staat zijn tot...  | ertoe in staat zijn (te)...   |
| ontstemd zijn over... | erover ontstemd zijn (dat)... |
| enz...                |                               |

Om nu de onwelluidende, maar juiste, wending van ons voorbeeld te vermijden, was het toch mogelijk de zin te verlichten en te schrijven «Dat betichte het optrekken van de verdieping en het zadeldak nog niet heeft kunnen bekostigen...»

14. «O. dat, *zelfs indien het* niet-afwerken van het bouwwerk, waarvoor toelating *werd* verkregen, als formele inbreuk moest worden beschouwd, (hetgeen twijfelachtig is, vermits geen *enkel* termijn voor de voltooiing *werd* gesteld) er dan nog rekening dient gehouden met de omstandigheden die deze niet-afwerking hebben veroorzaakt.»

— de onwelluidende en nietszeggende opeenvolging van «dat, zelfs indien het» kon vermeden worden;

— «werd» moet «was» zijn, zie nr. 12 hiervoor.

— «enkel» is «enkele» want termijn is mannelijk; het woord is overigens overbodig.

— «dient gehouden te worden».

Die zinsconstructie is in het Frans gebruikelijk («Attendu que, même si...») maar in het Nederlands is ze toch niet erg helder: Men schrijft «Overwegende dat», laat dan verder de hele zin in de lucht hangen en, zonder gezegd te hebben wat men eigenlijk bedoelt, geeft men een bepalingszin met hier dan nog een parthese erbij. De steller heeft ook aangevoeld dat de betekenis van het vervolg van «O. dat,» wel wat duister was, en een nieuwe verbinding met het eerste deel gemaakt door er «dan nog» bij te voegen, waarmee echter de zin nodeloos lang gemaakt wordt daar de betekenis van «zelfs» erdoor herhaald wordt.

Had er niet beter gestaan: «Overwegende dat er zelfs rekening dient gehouden te worden met de omstandigheden die de niet-uitvoering van het toegelaten bouwwerk hebben veroorzaakt, indien die als formele inbreuk moest worden beschouwd, hetgeen twijfelachtig is vermits er geen termijn voor de voltooiing was gesteld.»

De uitdrukking, «waarvoor toelating werd verkregen», die zo kan geïnterpreteerd worden als slaande op «niet-afwerking», is hier vervangen door het woord «toegelaten» voor «voor bouwwerk».

Verder is het ook niet nodig de haakjes nog te zetten, die tot doel hadden die tussengedachte duidelijk van de omringende zin te scheiden.

15. «...een geval van overmacht... dat in elk geval het *karakter* van misdrijf *wegneemt* aan de niet dadelijke uitvoering der verplichtingen.»

Men kan hebben «wegneemt van» of «ontneemt aan», maar men mag beide niet dooreenhaken.

«Karakter» kon wel «aard» worden.

«Der» voor een objectgenitief is beter «van de».

16. «O. dat, zo het soms moeilijk valt logisch het onderscheid tussen *het* voordeel van een erf en *het* persoonlijk voordeel vol te houden, *het* volstaat voor de vestiging van een erfdiensbaarheid, dat de dienst in rechtstreeks verband staat met het gebruik of de uitbating van een erf...»

— De constructie met «zo», als toegeevingszin is nagemaakt Frans, waarbij het woordje «si» in een verkeerde betekenis is vertaald.

— De lidwoorden bij «voordeel» doen eveneens aan Frans denken, zij worden in het Nederlands niet geschreven.

Een betere versie voor die tekst is: «O. dat het,

al is het logisch onderscheid tussen voordeel voor een erf en persoonlijk voordeel soms moeilijk vol te houden, voor de vestiging van een erfdienstbaarheid volstaat dat de dienst enz... »

Zo staan de woorden die bij elkaar horen zo dicht mogelijk bij elkaar. Het is ook mogelijk de toegevoegde zin « al is het... » te laten volgen op het laatste deel van de zin « met het gebruik of de uitbating van een erf ».

17. « ...beperkt gebruik door *beroepen* rechtsvoorgangers... »

Hier heeft men (om de tekst « eerbiedwaardiger » te maken ?) gebruik willen maken van een ouderwetse genitief maar hem helaas verkeerd geschreven. Het lidwoord had er moeten bijstaan : « des *beroepen*... ».

Die fout ware vermeden had er gestaan : « de rechtsvoorgangers van *beroepe* ».

18. « O, dat de vermelding in het verkoopcontract dat er 9.000 *franken* als voorschot in speciën zou betaald zijn, ...een opzettelijk valse vermelding is... »

— 9.000 franken zijn evenveel geldstukken van één frank. Hoewel er sprake is van speciën, kan men bezwaarlijk aannemen dat de contractanten zo excen-triek waren dat ze betaling in frankstukken bedongen, tenzij het misschien bedelaars waren.

Wanneer het bedrag bedoeld wordt schrijft men frank in het enkelvoud; enkel wanneer men de individuele muntstukken bedoelt schrijft men de naam ervan in het meervoud.

— « Zou » moet hier de twijfel aan de aangehaalde bewering uitdrukken, door gebruik van de aanvoegende wijs in de onrechtstreekse rede. Dit is geen Nederlands gebruik, wel Frans.

Men zegt dus niet : « Hij zei dat hij 9.000 F betaald zou hebben », maar wel « ...betaald had ».

Wel kan men zeggen : Naar hij beweert, zou hij 9.000 betaald hebben; Hierover is in een vroegere Marginalia uitvoeriger gehandeld.

19. « *Prévoir* » = « *voorzien* » ?

De Franse juridische teksten bevatten veel « *prévoir* » dat (uit taalarmoede ?) gebruikt wordt om een aantal verschillende betekenissen te dekken. In veel Nederlandse teksten wordt de gemakkelijke, maar verkeerde weg gekozen van de letterlijke en eenzijdige vertaling van dit woord, waarbij de auteur de eigenlijke inhoud van dit manusje van alles uit het oog verliest.

Hier volgen enkele voorbeelden met overeenkomstige Nederlandse wending :

La loi *prévoit* les cas...

De wet *voorziet* de gevallen...

(Hier is werkelijk sprake van voorzien, in de zin van vooruitzien. De wet zegt immers : indien dat geval zich voordoet (toekomst) dan wordt als volgt gehandeld.)

La loi *prévoit* des peines...

De wet *stelt* straffen...

La loi *prévoit* des délais...

De wet *bepaalt* termijnen...

De wet *stelt* termijnen *vast*...

La loi *prévoit* l'institution de...

De wet *voorziet* in de oprichting (instelling) van...

La loi *prévoit* que seront punis etc...

De wet *bepaalt* dat...

Het is immers geboden voor ieder begrip een aparte term te gebruiken ? Al blijft het Frans hier in gebreke, men moet ook dit gebrek niet overnemen.

J. LELIARD

## MEDEDELINGEN

Vrije Universiteit te Brussel

Studiecentrum René Marcq

Voorzitter : Prof. René Dekkers, Hogeschoollaan 75, Brussel 5 ; Secretaris : Prof. Jacques Heenen, Loixplein, 10, Brussel 6.

Het Studiecentrum René Marcq gevoegd bij de Faculteit der rechtsgeleerdheid, draagt bij tot de vooruitgang van de rechtswetenschap, door de juristen te verenigen die wetenschappelijke onderzoeken over juridische onderwerpen wensen te verrichten.

De werkzaamheden van het Studiecentrum worden geleid door hoogleraren of docenten van de Faculteit, of door andere personen.

De deelnemers kunnen één of meer onderwerpen op het programma uitkiezen. Ze kunnen echter ook aan de voorzitter van het Studiecentrum een onderwerp voorstellen dat niet op het programma voorkomt.

De medewerkers die gedurende minstens één jaar met vrucht aan de werkzaamheden van het Studiecentrum hebben deelgenomen, kunnen een getuigschrift van deelneming verkrijgen, waarop het onderwerp van het onderzoek aangeduid wordt. De doctors in de rechten die zich, in dezelfde omstandigheden, door hun medewerking onderscheiden hebben, en die een geschreven verhandeling hebben gemaakt, kunnen de titel van gediplomeerde van het Studiecentrum René Marcq verkrijgen. Deze titel wordt toegekend door de Faculteit, op grond van een schriftelijk verslag van de professoren die de onderzoeken hebben geleid, en na eensluitend advies van de voorzitter van het Studiecentrum.

Het Fonds René Marcq financiert de publicatie van de resultaten van de onderzoeken, hetzij op naam van individuele medewerkers, hetzij als een collectief werk. Een Pierre de Harven-prijs wordt ieder jaar toegekend aan het beste werk.

Individuele bijdragen kunnen gebruikt worden als aggregatieproefschrift of ter voorbereiding van een aggregaatsproefschrift.

Om aan de werkzaamheden van het Studiecentrum te mogen deelnemen moet men doctor in de rechten zijn, voorgesteld door één van de professoren die de werkzaamheden leiden, en aangenomen worden door de voorzitter van het Studiecentrum. Studenten uit een laatste studiejaar worden als vrije toehoorders toegelaten. Deelnemers wier persoonlijk werk onvoldoende is kunnen op elk ogenblik uit het Studiecentrum geweerd worden. Bij uitzondering kunnen ook houders van andere universitaire einddiploma's aan de werkzaamheden deelnemen.

Ieder die wenst de zittingen van het Studiecentrum bij te wonen moet zich laten inschrijven op het Secretariaat van de Universiteit, en hij moet het inschrijvingsgeld betalen, vastgesteld door de academische overheid.

De doctors in de rechten die aan de werkzaamheden van het Studiecentrum deelnemen kunnen eventueel de functie van leerling-assistent waarnemen en als dusdanig medewerken aan de praktische oefeningen die voorkomen op het programma van de Faculteit.

Werkprogramma voor het academiejaar 1963-1964.

1. Privaatrecht :

a) Nieuwe beginselen van Sovjet-recht (Prof. R. Dekkers) ;

b) Het werkelijk en actueel belang, voorwaarde voor de ontvankelijkheid bij het instellen van een

rechtsvordering (Prof. A. Bernard en A. Le Paige) ;

c) Problemen van oud en hedendaags gewoonterecht (Prof. J. Gilissen).

## 2. Strafrecht en criminologie :

a) De waarborg van de rechten van de mens in de nieuwe oriëntering van de strafwetenschap (Prof. H. Bekaert, P. Cornil en F. Dumon) ;

b) De invloed van de bijzondere wetten op de opvattingen en de strekkingen van het algemeen strafrecht (Prof. R. Legros).

## 3. Financiewetenschappen :

Provinciale en gemeentelijke fiskaliteit (Prof. E. Schreuder en J. Krings).

## 4. Staatsrecht en administratief recht :

a) 1. Studie over de respectieve rol van de regering en het parlement bij het opmaken van de wet (in de Franse taal) ; 2. Studie over de controle van de actie van de Regering door het Parlement (Prof. W. J. Ganshof van der Meersch) ;

b) de rol van de executieve macht bij het opmaken van de wet (in de Nederlandse taal) (Prof. J. Van Tichelen) ;

c) De aansprakelijkheid van de overheid in het vergelijkend recht. (Prof. M. A. Flamme).

## 5. Volkenrecht en internationale politiek :

De toepassing van het volkenrecht door de Belgische gerechten (Prof. Fr. De Pauw en J. Samon).

## 6. Europees recht :

a) Het recht van de Europese gemeenschappen in zijn toepassing (Prof. Ch. Hammes) ;

b) Het stelsel van de beperkingen aan de mededinging in het kader van het verdrag van Rome (Prof. J. Heenen, P. Foriers en J. Dassel, werkleider onder persoonlijke titel) ;

c) De wetgevende macht in de E.E.G. (Prof. J. Van Tichelen).

## TIJDSCHRIFTEN

**Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis**, jgr. 1963 - nr. 3 :

E.I. Strubbe, De Nederlandse « Conseil à un ami » van P. de Fontaines. — J. Gilissen, De houdenis in het oud-Vlaams recht. — R. van Caenegem, Le diplôme de Charles le Chauve du 20 juin 877 pour l'abbaye de Saint-Bertin. — P.W.A. Inming, « Getuigen » in het oude Friese recht. — H.F.W.D. Fischer, De gemengde huwelijken tussen Katholieken en Protestanten in de Nederlanden van de 16e tot de 18e eeuw. — R. Feenstra, Les Flores utriusque iuris de Jean de Hocsem et leur édition au 15e siècle.

**Bulletin van de Europese Economische Gemeenschap**, jgr. 1963 - nr. 9-10 :

Robert Schuman. In memoriam. — Ondertekening van de Associatieovereenkomst tussen de Europese Economische Gemeenschap en de met deze Gemeenschap geassocieerde Afrikaanse staten en Madagascar. — Ondertekeningen van de associatieovereenkomst tussen Turkije en de Europese Economische Gemeenschap. — De associatie met Griekenland. — Werkzaamheden van de Gemeenschap. — Instellingen en organen.

nr. 11 :

R. Marjolin, Samenwerking op monetair en financieel terrein binnen de Europese Economische Gemeenschap. — Ondertekening van een handelsakkoord tussen de Europese Economische Gemeenschap en Iran. — Werkzaamheden van de Gemeenschap. — Instellingen en organen.

**Nederlands Juristenblad**, jgr. 1963 - nr. 43 :

C.H. Telders, Overgangswet ruimtelijke ordening en volkshuisvesting. — E.D. Hirsch Ballin, De Universele Auteursrecht-Convention. — H.J. Marius Gerlings, De rechters des afgronts. — H.A. De Lathouder, Hoger beroep op uitspraken van de Raad voor de Scheepvaart en op die van de Raad voor de Luchtvaart. — Hervorming van het onderwijs in de rechten in België. — H.F.W. Luiking, Hoger beroep op uitspraken van de Raad voor de Scheepvaart en op die van de Raad voor de Luchtvaart. (verbetering).

**Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie**, jgr. 1963 - nr. 4793 :

J.H. Beekhuis, Het ontwerp voor het zesde boek van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, Onrechtmatige daad (Titel 6.3) (III, slot).

**Journal des Tribunaux**, jgr. 1963 - nr. 4427 :

M. Hanotiau, La notion de recel de la naissance en matière de désaveu de paternité.

**Northwestern University Law Review** jgr. 1963 - nr. 4: (Chicago) :

John Henry Wigmore : A centennial tribute. — F. Frankfurter, Foreword. — J. Ritchie, Introduction. — W.R. Roalfe, John Henry Wigmore 1863-1943. — A.J. Goldberg, Wigmore-Teacher and Humanitarian. — J.M. Maguire, Wigmore-Two Centuries. — S.B. Morgan, Wigmore-The Man.

**Archiv für Rechts-und Sozialphilosophie - ARSP**, jgr. 1963 - nr. 2 : (Duitsland) :

J. Stone, Meaning and Role of Definition of Law. — A.R. Blackshield, Some Approaches and Barriers to the Definition of Law. — G. Sawyer, Substance and Form in the Relations between Federal and State Legislation in Australia. — D.P. Derham, Truth and the Common Law Judicial Process. — M. D. Kirby, Dialectics and Law. — G. Hawkins, Freewill, Responsibility and Punishment. — Otto Bondy, The Moral Law Theory : Its Methodological Implications for Moral and Legal Philosophy. — P.M. Farrell, The Location of Law in the Moral System of Aquinas. — R. Darell Lumb, The Duty of Obeying the Law. — B. Miller, Being and the Natural Law. — J. Tammel, The Nature of Facts as a Juristic Topos.